

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20. kiekvieno mėne-
sio. Metinė prekė su pri-
siuntimu

Rusijoje . . . . . 4 rubl.,
Prūsėse . . . . . 4 mark.,
Amėrikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kasztėja už kiekvieną ke-
tvirtai dalytą eilutę smulkiu
rasztu spausta 20 pfen. arba
10 kap. priimami „Varpo“
rėdystėje Bitėnūse per Lum-
pėnus, Ostpreussen.

literatūros, politikos ir mokslo menesinis laikrasztis.

Įtampa: Lietuviszkas alfabetas. *-j-a-*. — Žvirblei ir Kaliausė, *V. Kapsas*. — Antanas Valys, *Jonas G . . . ys*. — Dėl ko mes miegame? *J. Szidaras*. — Audiator et altera pars! *Budrys*. — Isz tėvyniszkos dirvos, *a-b*. — Hygiėna, *Hygiėjos tarnas*. — Algirdis ir Keistutis didžiū Lietuvos kunigaikszcziau, *Jonas Vincaitis*. — Ignotas Domeika †, *Budrys*. — Isz visur, *Szernas*. — Politika. — Isz produktizku turgaviecziau. — Muzika. — Isz bulletino meteorologiszkos Vilniaus observatorijos.

Lietuviszkas alfabėtas.

Paliepimu vietinio Vilniaus cenzuros komiteto 1865 metų uždrausta tapo rusiszkoje Lietuvoje spaudinti lietuviszkas knygias lotyniszkomis raidėmis, kurios, surisztos su musu kalba nū priėmimo krikszczionybės, per 5 su virszum amžius skaitėsi už musu locnastį taip pat, kaip ir pati kalba. Teisybė, paminėtas paliepimas nesikisza kitu cenzuriszku skrycziau, bet nežiurint ant to ten, kur tiktai buvo pradėta spaudinti lietuviszkas knygias musu raidėmis, tūjaus spauda liko sustabdyta, nors tenai sziamė dalyke ne buvo iszdūta specialiszko paliepimo. Ir teip, po iszdavimui Peterburge triju Vileiszio knygucziu, 7 deszimtmetyje szio amžiaus, tolesnės spaudos ne daleido ir czionai. Tiktai Kazaniaus universitetas iszdavė dainas surinktas per Juszkevycziu.

Dabar tiktai moksliszka Petersburgo akademija gali iszdavinėti Rusijoje lietuviszkas knygias lotyniszkomis raidėmis, bet ir tai dar su pasarga, idant jos ne galėtu platintis tarp žmoniū Lietuviū. Teisybė, daleista spaudinti lietuviszkas knygias, bet tik svetimomis musu kalbai rusiszkomis raidėmis. Nieks isz Lietuviū niekad ne geidavo svetimu mums raidžiū ką aiszkei parodo platinimas tu knygū per paliepimus nū valdžios starostoms ir vaitams, priverstas platinimas tarp mokintiniu mokslaviecziau ir Lietuviū kareiviū, o dar aiszkiausias dalykas, kad daugumas, tik po prievearta nupirkęs tokias knygias, o dar tankiaus dovanai gavęs, tūjaus po tam namieje jas sudegino. Lengva suprasti, kad iszdavėjai tokiu budu ne tik nustojo kasztus iszdavimo, bet ir isz to ne apturėjo jokios naudos reikale žmoniū apszvietimo; o kas per tai labiausei nustojo, tai liepėjai valdytojai, nės be jokios naudos iszleido tiek pinigū ant iszdavimo knygū, kuriū su visūmi ne kenczia tie, dėl kuriū jos iszdūtos, dar labiaus per tai, kad pirkimas ju tankei buvo priverstas. Volter'is savo apskaitimūse iszreiszkia, kad nū uždraudimo dėl Lietuviū lotyniszku raidžiū, t. y. per visą ketvert-

amžį iszdūta Rusijoje lietuviszku knygū priverstomis rusiszkomis raidėmis (iszdavinėjo tankiausei žydiszka Vilniaus firma Syrkinio) tik 9, turinczius ne daugiau už 1000 skaitlapiū ir iszsiplatynusios per policijos paliepimus arti 250 000 expl. (Tai visai mažai dėl 2 mil. Rusijos Lietuviū, kada-gi tarp 200 000 Lietuviū, gyvenancziū Prūsėse, per metus tiek iszsiplatino knygū, spaudintu lotyniszkomis raidėmis).

Toksai padėjimas kiekvienam objektiviszkai ant visko žiurincziū, kurio akys neaptemusios fanatiszka neapykanta, gerai suprantamas ir aiszkus, kad uždraudimas vartojimo lotyniszku raidžiū ne atnesza jokios naudos ne tik Lietuviams, bet ir iszdūdantiems uždraudimus.

Ne mislijame czionai vesti ginczą apie tą tiktai dalyką, ar tinka, ar netinka rusiszkos raidės dėl lietuviszkos kalbos, — apie tai niera ką kalbėti, nės žinoma yra, kad jos gali tikti; jai sziandieniszką rusiszkos raidės ir ne užtenka dėl iszreiszkimo visu skambėjimu lietuviszkos kalbos (Prof. Kojalovicz savo fanatizme ne turi tikros tolerancijos, nės jis rusiszkoje «Pravd'oje» garsina, kad nereikalingas yra daugumas lietuviszku raidžiū, ir kad esanczius rusiszkoje kalboje užtektu; o jai ne užtektu, tai reiktu kalbą taip perdirbti, idant tos, be musu praszimo dovanotos, raidės užtektu), tai jas galima padauginti taip pat, kaip jos padaugintos per p. Usliara, dėl tulu smulkiū Kaukazo tautu, ne turincziū iksziolaik savo raidžiū. Nors dėl tu Kaukazo tautu, dovanojimas rusiszku raidžiū yra geradėjingu dalyku, vienok dėl Lietuviū, kurie per 500 metu laikėsi kitokiu raidžiū, primestos svetimos su uždraudimu locnuju yra skaudžiū neteisingumu. Dėl lietuviszkos kalbos taip gali tikti rusiszkos raidės, kaip dėl Rusu lotyniszkos, arba ir nors sanskritiszkos ar arabiszkos.

Spiriame mes czionai ne ant to dalyko, ar tinka szios ar tos raidės dėl szioeios ar tokios kalbos, bet ant to, ar nor, ar ne nor kalbantieji priimti jas dėl savo rasztu. Mislijame, kad kaip Rusai ne geidžia gryžti prie senovės idijografiszko

alfabėto arba runiszko, ne sznekant jau apie lotyniszka, kurio matomai nekenczia, taip lygei ir Lietuvei ne nori permaintyti savo lotyniszko alfabėto ant taip malonei suteikto jiems rusiszko. Raidės arba rasztženklei dėl lietuviszkos kalbos, tai naminei Lietuviu dalykai, kur ne gali buti geidziamas svetimas įsikiszimas. Nieks ne nori, idant į naminį pūdą svetimi nagus kaisziotu, nors tie svetimi butu ir valdanczioji tauta su jos perdetineis.

Jūm didesnė prievarta, tūm pacziu turi augti didyn ir prieszingumas priverstuju. Didinimas antagonizmo tarp valdancziuju ir valdomuju per tūs, kurie arcziaus ar toliaus turi iszgalę kisztis į naminius vaidus kokioje nor valstijoje, rodosi, ne padidins valdancziu tvirtybę. Kad Lietuvei prieszinasi ir ginasi priesz priverstą rusiszka alfabėta, aiszkei tai parodo slenkantis amžis: visi tiesiok atsisake nū to alfabėto. Ne padidins meilę dėl rusiszku raidziu nei gasdinimai Vladimiero, nei apskundimai, nei vardas «nihilistas», kuriūm apdovanoja turinczius savo geismus Varszavskij Dnievnik. Ne gali Lietuvei iszsižadėti savo noru nei priesz szaukimą «karaul!» fanatizsku rusiszku publicistu, arba priesz koras iszdūdamaš ne žmogiszkonis vyresnybėmis ant turincziu lietuviszkas knjgas (Garsinantis neiszpasakytai placzią toleranciją dėl Rusijos tautu ir tikėjimu Vilenskij Viestnik, ex re aplankimo keletu katalikiszku bažnycziu per arcivysk. Aleksijuszą visas kaltes metantis ant «Nerusu», gal ir tame dalyke kreipia ant placzios tolerancijos savo liepėju? Rasis ir daugiaus dalyku ant iszaiszkinimo ir kitu neteisingu jo gyriu bet apie tai vėliaus).

Juk klausoma Rusais ir už autoritetiszka laikoma mokslainė pp. Zyvnyj ir Dobrianskij Austrijoje. Varszavsk. Dnievnik'e iszaiszkina, kad priežastis verczianti svetimus gaivalus į atsiskyrimą yra negalėjimas vystyti ir pakelti savo tautiszku reikalu; ar-gi uždraudimas lotyniszkos statraszos ne yra didžiausia kliute dėl tautiszko pakėlimo? Rusiszki raszėjai (labiausei vietinei oficijalizki) garsina, kad skirtingas lietuviszkas alfabėtas veda į atsiskyrimą Lietuvos nū Rusijos. Ar-gi taip yra? Ar-gi Rusijos tvirtybė stovi ant taip silpno pamato, kad jį galėtu iszardyti nekaltos lotyniszkos raidės? Netikime. Greicziaus prie ardimo gali priversti uždraudos ir raiszczei, nei kaip palikimas vietos dėl geismu svetimiems gaivalams, ir priegloba ju evolicijai, nės tik toks administratizskas sistemas galėtu buti pajiega, traukenczia prie Rusijos svetimus gaivalus, kadangi skaudus panczei gimdo norą numesti nū savęs tūs panczius. Sziandieninė Rusija su savo politizskais namineis idėaleis su visūmi ne gali buti pritraukenczia pajiega.

Lietuvei priėmė dėl savo kalbos lotyniszka alfabėta pabaigoje XIV amžiaus; rasztu toje kalboje priesz tai ne buvo, dėlto ir lotyniszkas alfabėtas yra pirmutines priimtas, nės rusiszkus iszkapojimus ant akmenu czionai niera ką minėti. Pirmutinė lietuviszka knjga, kuri buvo spaudinta nerusiszkomis raidėmis, atsirado pusamžiu anszcziaus, nei kaip rusiszka. Rusiszki spaudeėjai, iszvaikyti negeidžianczia szviesos rusiszka tauta, jieszkojo prieglaudos ten, kur sziandien patiems Lietuvams knjgu spaudinti ne daleidžia. Per rusiszkas knjgas Lietuvoje spaudintas platinosi tarp Rusu spindulei szviesos. Ne dėl uždraudu ir Lietuvos pancziu Rusai jieszkojo Lietuvoje pastogės ir apgynimo nū Totoriu. Iszaiszkinimai tos teisybės, kurios teisingą istoriją, be tendentizskos mislies, užginti ne galima, butu naudingesni, nei kaip aiszkinimai ir mokinimai Sprogio ir Kojalovicziaus, kad, Gartėnu aktūse XIV ir XV amžiu, vardai vietu ir lietuviszkos pravardės raszytos rusiszkomis raidėmis. Aktai tie raszyti baltrusiszkoje kalboje rusiszkomis raidėmis taip lygei, kaip ir sziandieniszki diplomatiszki Rusijos aktai raszyti francuziszkoje kalboje ir vardai vietu ir rusiszkos pravardės lygei francuziszka kalba užlaikytos. Ar-gi tai isz to iszeina, kad Rusai turi priimti francuziszka raszybą su lotyniszkomis raidėmis? Tai rodos yra neteisingu daiktu.

Mokinimas prof. Kojalovicziaus, kaip vienpusiszkas, tendentizskas, ne gali Lietuvius pertikrinti, nės ne turi jokio teisingo pamato, iszskyrus fanatizska neuzkantą musu raszmenu; niekur jis ne parodo, idant Lietuvei kada nor dėl savo kalbos butu laikėsi sziandien primestu mums raidziu. Melagingi lygei yra jo garsinimai apie laiszkus Lietuviu kareiviu; jeigu jie raszyti rusiszka, tai tiktai dėl to, kad pulkūse yra laiszku raszėjai, kurie dėl visu kareiviu pas ju gimines raszinėja; jeigu atsitinka, kad patsai Lietuvis kareivis laiszka raszo nors lietuviszka, bet rusiszkomis raidėmis, tai czia tikra to priežastis yra baimė priesz perdėtinius su tokiomis lygei pažiuromis, kaip ir prof. Kojalovicz, o niekad ne esti priežasczia tikras noras, nės ant to nieks dar isz tikru Lietuviu ir niekada ne isztarė savo sutikimo, bet visada priesz tą neteisybę prieszinosi ir prieszinasi.

Tikrai jūkingu yra daiktu, žiurint isz patrijotizskos pusės, pasigyrimas prof. Kojalovicziaus laikrasztyje jo sunaus Pravd'oje, kad jisai iszviyęs isz «Geografizskos Draugystės» Volter'į ir apskundęs jį valdžei už tai, kad jis drauge su Kuznecov'u pasakė tenai, kad, norint, idant Lietuvei knjgas skaitytu, reikia spaudinti jas lotyniszkomis raidėmis. Ar-gi szitas Volterio garsinimas ne yra teisingu iszaiszkinimu Lietuviu noru? (Pirmiaus niekas to ne drįso pasakyti.) Jeigu praneszimas yra teisingas, tai ar-gi naudinga yra valdžioms

nežinoti teisybės? Savo rasztūse laike pirmos kelionės po Lietuvą, patalpintūse Vilensk. Viestnik'o, Volteris, nesiskiriant toli nuo Kojalovic'iaus, garbino dėl Lietuviu ruskoje prosvieszczeniye; bet apsigyvenęs su Lietuveis, iszgrebęs paslaptas ir tikras ju mislis, permainė pirmasias pažiuras, taikindamas jas su tikrais Lietuviu geismais.

Negalėjimas atvirai iszpildyti tikrus savo norus, kurie ne įturi savyje nieko prieszingo valdžios reikalams (fanatizkos neapykantos pp. Kulakovski'o, Kojalovic'iaus ir kitu mes ne pagireme, nės neužkanta niekad ir niekur geru tiesu ne iszdavė), o reikalingi yra teip pat, kaip ir kasdieninė dūna ar pati kalba, priverčia pildyti tūs savo norus slapta, be žinios ir kontrolės valdžios, o rodosi tai dėl jos ne gali buti geidžiamu daiktu.

Bet mes-gi czionai ne roddavei valdžiu, kurios niekada mus neklauso ir rodosi ne nori klausyti reikalūse iszdavimo uždraudos, ne nori, idant mes garsei apie savo geismus kalbėtume; dėl to tik priverčia mus kalbėti pasznabždomis į ausį savo vientaucziu. Tiktai teisingas teisybės nesibijo.

Ne peikiame mes rusizsko alfabėto, bet randame jį net reikalingu dėl tu kalbu, kurios jį priima; musu-gi kalbai reikalingos yra lotynizskos raidės, kurios vartojasi jau nū pradžios lietuviszkos raszliavos. Uždraudos gal apsunkyti mums gavimą knigu, bet ne privers mus iszsižadėti to, kas mus yra.

-j-a-

Žvirblei ir Kaliausė.*)

Sutarė Žvirblei pasimylėt kartą,
O kad lyg gėda laužint žodį tartą,
Iszlėkė pulkas grudu pajieszkoti.
Atrado dirvą, kviecziu kelias lysias
Ir katras buvo lyg labjaus iszdryšęs,
Szoko prie darbo: varputes terioti.

* * *

Sztai vienas žvirblis pamatė tūtarpu
Kas žin ką juodą, styrint virszum varpu,
Ir, iszsigandęs, czir czir czir suriko.
Žvirblei, iszgirdę, kad ju draugas rėkia,
Tūjaus, nelaukent, į kruvą sulėkę,
Kas czia yr? klausia, kas czia atsitiko?

* * *

Žvirbluks parodė — taip, tikra teisybė,
Kviecziūse riogso bauginga baisybė.
Lyg butu pauksztis: turi sparnus, snapą . . . . .
Lyg lėkti taikos . . . . . kas tai per daigts butu?
»Kad į nelaimę isz mus kas nekliutu!»
Sznekasi žvirblei, vos atgaunant kvapą.

* * *

— Vyrail ar žinot? tai tikras erelis!
Asz jį pažinstu! — tarė viens žvirblelis.
— Lėkkime isz czia, pakol sveikas sparnas! —

*) Kaliausė = ausūtine = žieminė kepurė.

— Ne tiesa, broli! sakau, kad pelėda! —
— Ir nū jos bėgkim, nės ir ta mus ēda! —
— Tai vanags, vyrail — Ne ne ne, tai varnas! —

* * *

Da bailiu žvirbliu balsai ne nutilo,
Tūtarpu vėjas, lyg tyczia, pakilo
Ir sujudino kviecziūse baisybę.
Žvirblei nabagai per valandą umą,
Tarytum szaute, sulindo į krumą,
Užmirsę kvieczius ir varpu gausybę.

Mat, žvirblei žodžiu baugingu paklausę,
Arcziaus ne bandę pažinti baisybės,
Palydej' kvieczius . . . na o isz teisybės,
Kviecziūs but radę tik seną Kaliausę.

V. Kapsas.

Antanas Valys.

Apysaka paraszė Jonas G . . . ys.

(Taša.)

II.

Gasparas Valys buvo vienu isz turtingesniu Ramucziu ukininku. Nors žiamės turėjo tiek pat, kiek ir kiti, bet nei vienas kaimynas ne mokėjo anos taip iszdirbti, taip nutreszti, taip stropei apžiurėti, kaip tai atlikdavo Valys. Tena, kur kiti ne matė nei žip-sniuko naudos, Valys isztraukdavo keletą rubliu. Kada kiti kaimynai dar tik antrusyk arė pudymą, Valys jau trejojo; kada kiti tik dar rengėsi szieną pjauti, pas Valį jau buvo sukrauta daržinėje keletas vežimu. Regisi ir Valio šeimyna ne buvo didesnė už kitu šeimynas, bet kas žin kaip tai darėsi, kad Valys darbe buvo vis pirmutinis. Žmogus jis buvo gana iszmingingas ir buklus, mokantis iszsisukti isz sunkiausiu padėjimu ir viską apversti ant savo naudos. Žiemos laike, idant arkliu dovanai ne penėti, jis nusiasmdydavo vežioti į miestą tavorus. Pavažinėjęs tokiu budu kelis sykius ant nedėlios, susirinkdavo tiek pinigų, kad ne tik galėdavo iszmaityti pati savę ir arklius, bet dar pasilikdavo jam szis tas ant geležies ir druskos.

Urszulė Valienė, Antano motyna, taipogi buvo stropi darbininkė ir garsi audeja. su kuria ne bile kokia moterizskė galėjo susilyginti. Ji buvo jauniausia isz triju dukteru netoli gyvenanczio, gana turtingo ukininko, Baltraus Giraiszio. Baltrus Giraiszis patsai mokino savo dukteris lietuviszkai skaityti isz „Aukso Altoriaus“; ant ko ir pasibaigė visas ju mokslas. Urszulei paaugus, ne galima buvo rasti visoje apygardoje gražesnės merginos, mokanczios taip dailei padainūti. Vasaros laike tykioj naktelėj', ar tai jau czius ganant, ar tai audeklus daboiant, kaip užtrauks Urszulė: „O, niera, nei ne bus, kaip mano mieliausias“, arba „sėjau rutą“, tai tik skamba po lauką jos dailus balselis. Aplinkinei vaikinai, kurie netoli naktigonio, po tu daineliu per visą naktį akiu ne galėdavo užmerkti, o tuli tyczia isz namu traukė, kaip bitės prie medaus, norėdami nors isz tolo pasiklausyti, kaip dailei gražioji Urszulė gieda. Ar Urszulė per dainą norėjo iszreikszti savo szirdies jausmus, ar per ją tikėjosi atsiekti kokius nor savo geismus, ar daina buvo tiktai paprastas jos budas, ar ji laukė naktyje tik vieno Valio, ar Valys tik vienas užėmė vietą jos szirdyje, — mes ne žinome lygei ne galėtume teisingai pasakyti, ar siekimai szirdies ir mislis Urszulės

buvo platesni, ar tiktai jie prasidėjo ir baigėsi ant to, idant kù greičiausiai už vyro išstekėti. Užtenka mums žinoti, kad jos tėvai paskyrė jai už vyrą Valį, o ji ant to sutiko. Paverkė truputį Urszulę, kaip ir kitos, važiuodama utarnike į bažnicia, prižadėjo tenai savo ranką ir szirdį vienam tik Valiui, ir persikėlė tūjais po tam į jo namus, kur buvo jo moteria drauge, ir tarnaitė. Kada pats važinėjo su tavorais, pati namieje audė drobes ir, praėjus žiemai, turėjo Valienę sziek tiek sukrautu auksniku. Tikrai sakant, Valienė niekad ne gaiszavo ir susinėrusiu ranku ne laikė. Dėl to-gi dūnos niekad ne pritrūkdavo, o kaip toliaus pamatysime, abudu su patim galėjo ne maža skatika iszdūti ant vaiku mokslo.

Valio szejmyna susideda isz triju sunu ir dviejų dukteru, isz kuriu vyresnėji jau senei buvo isztekėjusi. Vyresnysis sunus Antanas, su kuriūm jau sziek tiek pasipažinstame, isz jaunūmės buvo atidūtas į mokslą, nės Valys norėjo isz jo kunigą padaryti kada Antanas pabaigė deszintį metu, tėvas nuvežė jį į Kauną ir atidave į gimnaziją. Sunku buvo Valiui iszdūti keletą szimtu rubliu ant sunaus mokslo, bet ramino savę tūm, kad neužilgo pamatys savo sunų pas alto-rių. Gulė ir kėlė su viena misle, kada gi pamatys Antaną kunigo rubūse. Szitos vilties jis niekad ne nustoję; bet ne taip atsitiko, kaip jis geidė. Teisybę sakant, Antanas iszpradziū rodė norą likti kunigu. Kada pabaigė keturias kliasas, buvo dar per jaunas į seminariją; tėvas turėjo jį leisti mokintis toliaus, nors tada Antanas su džiaugsmu butu traukęs į kunjngus. Bet jau pabaigęs szieszias kliasas, tiesiok tėvui pasakė, kad kuningu buti ne nori, nės jau ne turi jokio paszaukimo, ir kad geidžia pabaigti gimnaziją ir įstoti į universitetą. Tėvas iszpradziū labai pyko ant sunaus, bet gerai pamislijęs, mosterėjo ranka ir ant pacios amanavimo taip atsakė:

— Klausyk, Urszule, — ne tik vieni kunigai Dievą garbina. Jaigu Antanas kunigu ne nori likti, tai ne reikia jo ir versti. Ką Dievas dūs, tai bus! užriszti-gi žmogui gyvenimą, tai ne mažas priešz Dievą nusidėjimas. Tegul sav liekti gimnazijoje ir eina keliu, koksai jam geriaus patinka!

Taip pasakęs Valys toliaus jau ant sunaus nebe-
pyko, nors pati dažnai atmindavo, kad sunus turi eiti su visūmi kitoniszku keliu, ir niekaip ne galėjo dovanoti sav, kad ji ne gali jokiu budu vaiko persznekėti. Ji ne galėjo suprasti, kaip tai žmogus gali atsižadėti kunigystės liūmo, nės turbūt mislijo, kad niera ant visos pasaulės geresnio padėjimo už kunigo buitį. Ji, mat, taip pat, kaip ir jos vyras, turėjo vienintelį geismą matyti nors vieną kunigą isz savo giminės. Kodėl ji to geidė? Gal ji laikė kunigo padėjimą už geriausią ir naudingiausią jam pacziam, žmogijai ir tėvynei? o greičiaus ji pati nežinojo, dėl ko ji nori matyti Antaną kunigu: to geidė kitos motynos, senesnės už ją, geidė to paczio ir Valienė; apie kitoki iszaiszkinimą savo geismo nesirupino. Gal ji mislijo, kad jai, kaip turtingo ukiniko paczei, visai ne pritinka geisti kito apart to, ko geidžia tokios jau pažinstamos.

Kada Antanas atvirai pasakė, kunigu ne noris buti, ta žinia labai užgavo motynos szirdį, nės suardė geismus ir gražiausias jos svajones. Dėl to tai ir nesidavė perkalbėti savę vyrui, ir pati nuėjo pas kleboną jieszkoti patarmės. D-kiu klebonas su baltais, kaip sniegas, plaukais, daug savo gyvenime pažinojo gero ir pikto; jau daug metu praslinko, kaip jis tarnauja bažnycei ir pavestoms jam avelems; savo norus jis sujungė su reikalais tu, kuriems norėjo buti

tikru priglaudėju ir mokintoju dieviszkos teisybės. Pamatęs ateinant apszazarojusią Valienę, pasisveikino su joje ir tūjais paklausė:

— Kas pas jus, mano miela, blogo atsitiko? Ar kas apsirgo?

— Ak, kunigel! Skauda man labai szirdį; karszcziausi mano norai perniek eina: mano sunus ne nori Dievui pasiszvēsti — jis ne nori pastoti kunigu! atsakė Valienė, graudžei vaitodama.

— Dievui tarnauja kiekvienas, tarė palengva klebonas, kas tik gerai daro, nors jis ir kunigu ne butu. Pati kunigystė, kaipo atlikimas darbu bažniciose, be kitu geru darbu, artymu reikalūse, ne užtenka dėl tikro tarniavimo Dievui. Nesirupink labai, jeigu sunus nori pasirinkti kitą gyvenimo kelią, ap-
lenkdamas kunigystę, nės tai turbūt tokia valia pono Dievo. Kunigu isz mus Lietuvoje yra daug, bet didelė stoka mokslingu darbiniku kitose dalyse gyvenimo: tegul-gi tavo sunus ima arti tokią dirvą, kuri sziantdien tik varpuozeis apžėlusi. Niera jo norūse nieko pikto „Melskis ir dirbk“, garsinina Sutvertojaus paliepimai; maldos be darbu, dėl garbes Dievui ne užtenka; idant dirbti, reikia tam tinkanczio mokslo. Nesirupink, jeigu tavo sunus siekia į augsztesnius svietiszkus mokslus, jaib tiktai jūs igijęs sugryžtu į tėvynę, idant jai galėtu atneszti naudą, o ne prapultu kur svetimose szalyse. Svietiszkas mokslas yra labai reikalingas dėl kiekvieno žmogaus, norinczio dirbti dėl savo ir kitu naudos.

Prikalbink tik savo sunų, idant jis besimokindamas, neužmirsztu savo prigimtos žemės ir kalbos savo tėvu padorei elgtusi, o tai bus didesnė garbė Dievui, nei kaip kad jisai butu blogu, priverstu kunigu. Toki, be paszaukimo, kunigai gadina tik kunigiją, o bažnycei ir Dievui jokio gero ne padaro.

Tame dalyke tav Dievas padės! pranzszingai užbaigė baltgalvis bažnyczios tarnas.

(Toliaus bus.)

Dėl ko mes miegame?

Be miego nei vienas isz musu apsieiti negali. Bet ar sąprotavome kada, ar nukreipėme savo mislis ant to, kas tai yra miegas, kokia jo priežastis ir ar negalėtume mes atrasti vaisiā ant nuvarymo miego be blėdies dėl savęs taip, kaip galime jį pasivadinti, vartojame morfina, etherį, chloral-hydratą ir t. t. Juk mes praleidžiame 1/3 dalį savo gyvasties miege, o priegimtis kankina kiekvieną, kurs jo iszszįada, nors ir priverstas bus tai daryti dėl dūnos kšsnio ir neatbutinu reikalu, ar tai dėl kitu kokiū nereikalingu dalyku.

Miegant musu pajautos paliauja mums tarnavusios — mes esame atskirti nū svieto — ir dėl to Rymionys pavadino miegą broliu myrio; laukinei vėl žmonės, paveizdan Davakai, kalba, kad žmogaus dvasia laike miego palieka savo namus ir keliauja į dvasiu buvainę; užsilaikyti nū miego, pagal laukiniu žmoniū nūmonę, galima tik užlaikant kune dvasią.

Taipogi mes žinome, kad miegas turi sudurmę su musu mėsū nūalsa, nės pailsęs ir nusi-dirbęs žmogus greičiaus užmiega ir ilgiaus reikalauja miegoti, ne kaip dykadūnis. Rupestis-gi, dvasiszkas susikrimitimas ir pervirszinis smagenu

dirksniu darbas (darbas proto) atima mums miegą. Galėtume privesti ir daugiau tolydžiu žiniu, bet tai yra vis atskiru žmonių pastebėjimai, kurie be moksliszko isztyrinėjimo kelerioką sykiu atkartoto ir perkratyto, negal mums dūti tvirto pamato dėl logiszko iszguldyto atsitikiu ne tik žmogaus gyvastyje, bet ir gyvastyje sutvėrimo daug žemesnios organizacijos.

Kokias žines mums suteikė mokintu tardymai ir sąprotavimai apie miegą ir kokios isz ju, ant galo, užsiliko, žemiaus pakalbėsime. Bet pirma, idant aiskiaus suprasti tūs iszguldytus, nekenks mums atminti svarbiausias žinias isz fiziologijos, arba mokslo apie atlikimus ir darbą daliu musu kuno — organu.

Krutinė su szonkauleis apglėbe kū svarbiausius ir neatbutiniausius musu kūno įtaisy — *szirdį* ir *plauczius*. *Szirdis* yra tai mėsinis į vieną galą nusismailinęs maiszelis, kurs pildo reikalus penėjimo žmogaus audu, nustumdamas į visas szalis atgaivinantį skystimą — *kraują*. Musu kuno audas, kaip va mėsos, smagens ir t. t., nū darbo naikinasi ir dėl atsigavimimo reikalauja peno, kurį prisisavina isz *kraujo*. Atgabėnęs pagėidautiną dėl kuno peną, *kraujas* priima į savę produktus nereikalingus, kurie atsiranda laike audu darbo. Tarpe tu produktu yra *dujos* (taip vadinama anglarukszte, anglinė ruksztis), kurias mes iszdvėsiame ir kurios drauge su kitais produktais iszsiskalauja *krauju*. *Kraujas*, užlaikantis tūs produktus nėra geras dėl maitinimo audu ir tik deka *plaucziams*, *inkstams* ir *ūdai* nū ju atsiliūstija. Svarbiausiu įtaisu, apvalancziu *krauja*, yra *plauczei*, per kuriūs iszeina didesnė pusė blėdingu duju, ipacz *anglaruksztės*. *Plauczei* ne tik atliūstija *krauja* nū *anglaruksztės*, bet ir suteikia jam reikalingiausį maistą dėl kuno tyrą orą resp. *degtuvi*, kurs dūda audoms reikalingą szilumą, (sudeginant atsakanczias dalis organiszku sujungimu) jas atgaivina ir sustiprina. Szitie mainai yra atliekami kvėpavimu ir jie bus tūm naudingesni dėl kuno, jūm bus tyresnis oras, kurį į savę įtraukiame. Ir taip, musu kune teka *kraujas* dvejojopas: *tyras*, naudingas dėl maisto, ir *netyras*, kurs pirmneng pastoja naudingu, turi atsiliūstūti nū *anglaruksztės* ir į vietą jos pasigauti isz oro *degtuvi*. Tyras kraujas užsilaiko tam tikrūse indūse — *arterijose* (sunkėse) ir dėl to vadinasi *arterijiniu*, o netyras — *gyslose* ir vadinasi *gysliniu*. Kraujas *gyslinis* susirenka į deszinę *szirdį*, kuri jį nuvaro į *plauczius*, o isz ten, gavęs *degtuvi*, suteka į kairiąją *szirdį*, kurį nustumė į visas dalis kuno dėl audu maisto. Audu ir visu įtaisu darbas yra po užveizda *dirksniu*, isz kuriu svarbiausios dėl gyvasties užsilaiko *galvos smagenyse*.

Kada szitas mokslas, deka Harvey ir kitiems, iszsiplatino, pradėjo iszguldinėti *miega* tūmi, kad

kraujas nubėgo nū smagenu (*anaemia*) ir ju audos paliauja dirbusios; tada kunas žmogaus lieka be užveizdos smageniniu aparatu, atsiranda nuilsimas ir užveina miegas, kiti vėl kalbėjo, kad nūalsa ir tingumas smageniniu įtaisu atsirandęs dėlei didesnio subėgimo kraujo į smagenis. Bandymai mokintu ir musu paczių patėmyjimais galėtu sziek tiek parenti pirmutinį iszguldytą miego: teisybė, susimažinus kraujui po operacijai, ar pažeidimui, o dar-gi tūjaus po valgiui, kada kraujas subėga į vidurius, žmogus tampa vangum, susnudusiu, silpnėsiu; bet priežastis miego vis-gi ne pasiaiskins, nės mes nežinome, dėl ko tai susimažina smagenyse kraujas. Tokia pat vertė teorijos, kurią sutaisė Purkinje, Pflügeris; jie tvirtina, kad miegas užveina dėlei susimažinimo degtuvio smagenu audose; bet viena, susimažinimas degtuvio gal pastoti per susimažinimą kraujo arterijinio, o antra, ne aisku dėl ko vieną sykį butu mažiaus degtuvio audose, o antrą sykį daugiau. Tai-gi isz to matome, kad mums reikia dasiekti artymesnę priežastį miego.

Tardymai Ranke's parodė, kad nuilsimas raumenu paeina nū «nualsinanczios substancijos» — pieninės rukszties, kuri susirenka raumenyse laike darbo; iszplaudamas pailsusius raumenis, Ranke gražino raumenėms spēką ir galę dirbti. Dėka tiems tardymams, atsiradō mislis, kad rasi ir smagenyse atsiranda tolydžios substancijos, ir Preyer'is sutaisė savo teoriją miego, pagal kurę miegas užveina nū pasidauginimo blėdingu produktu gyvūnės kuniszku audu. Tūs produktus Preyer'is pavadinō *ponogenais* nū graikiszko žodžio *πονος*—darbas (Ermüdungsstoffe). — Tie *ponogenai*, pagal Preyer'į, yra nūdingi ir prietam suvartoja daug degtuvio, kurs turētu eiti ant naudos smagenu, mėsu ir t. t. ir tokiu budu sulaiko audas nū darbo: žmogus užmiega. Isz tu ponogeniszku substanciju didžiausią įtekme ant smagenu turi *pieninę ruksztis*. Bet, kadangi pacziam Preyer'iu nepasisekė bandymais patvirtinti savo žodžius, teorija jo nebuvo priimta fiziologu.

Kada Preyer'is apgarsino savo teorije, mokinti ne žinoji, kad gyvuliu audose, atsiranda substancijos, kurios panėsi ant taip vadinamu *alkaloidu* prie kuriu priguli morfina, narceina ir t. t. (migdinanczei vaistai): isztrauka isz seiliu yra del paukszcziu nūdinga, apiegirdanti ir apiesvaiginanti, o isztrauka isz syru nū mėsos turi įtekme ant dirksniu — atsiranda nūalsa, kaip kada vėmimas ir snudumas.

Szitas žinias mums suteike bandymai Arnoldo Gautier'o, kuris jauccio mesose, mat, atradęs penkeriopas tokias substancijas ir paradino jas *leukomainais* (nū *λευκομαίαι*—baltymas), atskirdamas tokiu budu nū substanciju, atrandamu lavonūse-*potomaimu*.

Ant pamato moksliszkų Gautier'o isztyrinėjimu neperšenei profesorius visūtinės Brukselėje, p. Errera, iszguldė savo „teoriją miego“, kurioje sako, kad *leukomānai* Gautier'o gali mums iszguldyti tiesiausia priežastį miego ir kad jie tai geriausiai atsako migdinantiems augulu alkoholdams: morfinai, narcefinai ir t. t. Teisybę sakant, tuli *leukomānai*, kaip augszcziaus patėmijome, turi įpatybę apšvaiginti ir susnūdinti. Susirinkus jiems audose, kraujas stengiasi praszalinti nenauđingus ir vodijanczius produktus, o tūm tarpu, laike audu veiklumo, tie produktai vis dauginasi. Vieni isz ju iszeina per plauczius, kiti su szlapumu, arba vėl per ūdą, bet dalis ju vis lieka ir besitęšent audu darbui, ta dalis didinasi, žmogus jaučiasi nuilsusiu, bet gali prieszintis ir užsilaikyti nū miego, priversdamas audas nepasidūti *leukomānu* įtekmei. Tik veliaus, kada *leukomānu* atsiranda tam tikras saikis, žmogus užmiega. Laike miego audu darbas susimažinas, arba ir visai jo nėra, o tūm tarpu kraujas apvalo kuną nū *leukomānu*, atnaujina jį ir žmogus, atsikėles jaučiasi daug smagesniu ir drutesniu, nėra kaip priesz patį miegą. Atnaujinimas pastoja netik per mechaniszką audu iszplovimą, bet ir per sudeginimą *leukomānu* su pagelba degtuvio (kuris lengvai susijungia su *leukomānais*) ir smulkesni produktai tokiu budu lengviaus iszsiplauja isz kuno. Smagumas po normaliszkam miegui, pagal Errerą, kyla isz to, kad visos audos lieka be užweizdos svarbiausio aparato smegenu, kurios, apsilypnintos *leukomānu*, ne gali versti prie darbo kitas audas ir tokiu budu dūda joms progą susidrutinti. Errera taipogi iszguldo priežastį, gilumo miego, sakydamas, kad gilumas miego priguli nū didesnio ar mažesnio susirinkimo smegenise *leukomānu*. Isz pradziu miego susirenka ju konūdaugiausiai ir veiklumas smageniniu audu tampa konūsilpniausiu — dėl to žmogus įmiega kūgiliausiai. Vėliausgi, susimažinus *leukomānams*, miegas nėra taip gilus. Bandymai Kohlschütter'io patvirtina žodzius Erreros, nes buvo parodyta, kad pirmoje valandoje reikia vartoti didesnę skambėsį, ne kaip veliaus, budinant vieną ir tą patį žmogų. Bet paklausime mes: dėl ko miegas atsiranda ne isz palengvo? *leukomānai* jug atsiranda ne iszsyk? Errera aiszkina szitą klausimą, pasigelbedamas mechanika ir chemia: mechanika, sako, mokina jis, mus, kad szioks ar toks drebejimas, kiekvieno daigto ne greit gali but atmainytas paszaline įtekme: taipogi fermentacija, įsivieszpatavus vienoje vietoje, ne užleidžia greit tame pacziame laike į savo vietą kitokios fermentacijos (Nägeli); tas pat mat, atsitinka ir su žmogaus audomis: pradzioje jos dirba savopai ir, atsiradus blėdingiems produktams, stiprei su jais kovoja, bet, kada atsiranda didelė prieszingu gai-

valu armija, smegens nestengia prieszintis ilgiaus, prieszai dauginasi, apima žmogų nuilsimas, sudribimas ir ant galo miegas.

Suglaudžiant augszcziaus iszguldytą teoriją, galime pasakyti, kad miegas, anot Erreros, yra tai valanda, isz kurios naudoja organizmas dėlei atsiliūsavimo nū blėdingu dėl savęs produktu, *leukomānu*, atsiradusiu laike gyvūnės visu žmogaus įtaisu (labiausiai dirksniu ir mėsa); užėjimas miego yra tai apstabdymas smegenu veiklumo per įveikimą ju suspitusiais *leukomānais*, o gilumas miego yra tai laipsnis subaniutijimo, nuilsinimo kariaujancziu su *leukomānais* audu ir priguli nū daugumo atsiradusiu *leukomānu*.

Po teisybei, tuli patėmijimai gali buti iszguldytais ta teorija lengvai ir, vienu žodziu, ji turi stipresnę pamatą, nėra kaip anos teorijos, bet visgi toli szaukia iki aiszkiam supratimui priežasties miego. Didžiausiu paramcziu dėl saprotavimo Erreros buvo prilyginimai analogijos, paėmtos isz chemijos, mechanikos, botanikos, o tūmtarpu analogija tik gali rodyti kelią dėl atsakancziu bandymu ir ne gali buti pamatu dėl teorijos. Bet p. Errera su savo teorija ir taip atnesė didelį naudą, nėra dave medėgą gana naudingą dėl tolymesniu bandymu szitoje linkmeje, ganėtinai tildydamas žingeidumą žmogaus proto. Atmėdami, kad lapai vieno augmens, vadinamo *koka*, yra vartojami Peruvijonu dėlei pakėlimo bado, kad *kava* pakelia gyvūnę smegenu, galime pasitikėti, kad besilavijant toliaus fiziologijai, atsiras vaistas, kuris, norint ne užstos normaliszko miego, bet galės isz dalies jį atstumti svarbiause reikale be didokos dėl organizmo blėdies. J. Szidasas.

Audiatur et altera pars.

„*Lietuviszskasis Balsas*“ viename num. nubarė lenkiszką laikrasztį „*Kraj*“ ir per tai Lietuvius už lietuviszkas korespodencijas. Korespodencijas tas raszau asz, norėdamas, idant per jas lygei Lietuvei, negalintieje skaityti lietuviszkus laikraszczius, galėtu szį tą dasižinoti apie gyvenimą ir darbas viengencziu, kaip lygei, idant Lenkai pažinę Lietuviu norus ir kelius, neužstotu mums ju ir tūmi pacziu nedātu priežasties dėl nereikalingu ir nenaudingu abiem pusėm kaimyniszkiniu nesutikimu. Kad tasai darbas ne yra blogas ir nei su visūmi nenaudingas, tai man rodosi isz laiszkų, kokius už tas korespodencijas gauntu, įpacz isz lietuviszkos pusės. Nors „*Balsas*“, kaip ir kitokiūse atsitikimūse neiszaiszkina kritiszkai nelabumo korespodenciju, neiszaiszkina, ar jos neteisingos yra, bet peikia en masse, kūmi nerodo, isz ko man prigulėtu teisintis — bet ir prie tu aplinkybiu bandysime susiprasti.

Lygei asz per korespodencijas „*Kraj*“ uje, kaip ir dirbantieje „*Varpe*“, per „*Varpa*“ noriu tarnauti tiktai Lietuviams ir tėvynei (mislyju, kad tokiu norėjo ir „*Balsas*“, nėra, jeigu butu kitaip, nebutu man reikalo ir teisintis); gyrimas ir peikimas sziochio ar kitokio laikraszczio — ir mano yra dalyku. Mes informavodami vientauczius apie darbus Lietuviu, turime buti informatoreis teisingais, negalime raszyti

garbingu odu, kada matome ne tiek naudos, kiek galētu buti. Jeigu informacijos musu semtos daugume isz laikraszcziu yra neteisingos — kiekvienam atdaras kelias melą musu teisinti! Jeigu yra teisingos — už ką gi piktna „Balsą“. Kiekvienas darbas pro publico priguli kritizskam nusprendimui, dėl to gi „Balsas“ negali lenkti nū kritikos savo darbą ir garsinimą programū. Mes ne tiktai nemislyjame pykti už kritiką musu darbu, bet karsztai nū visu jos praszome, nės per ją galime stotis geriaus atsakanczeis tėvynės tarnais. Kad tiktai kritikoje nebutu negacijū ar piktnu, kaip pas „Balsą“, nės tokia kritika niekaip pertikrinti negali. Isz tu musu noru tarnauti tiktai reikalams tėvynės, tautystės ir iszeina musu nesutikimai su „Liet. Balsu“. Mes norime tarnauti Lietuvai tokei, kokia ji szdienia yra, o ne, griaujant, daryti ją tokią, dėl kokios galėtume turėti savo asabiszskas simpatijas, nės Lietuva, kokia ji nebebutu, nors jos idealai ir ne atsakytu musu asabiszskams idealams, reikalai ir nauda jos kiekvienam Lietuviuviui turi buti brangesni už pažiuras vienstoviu žmoniū arba ir smulkiū kruveliu. Mes statėme norus pagal spēkas ir padėjimą tautos, bet platindami spēkas, geidžiame ir norus platinti, kada iszpildymas ju bus galimas. Iszmintis musu, nors, kaip „Balsas“ pasakoja, aptemtus dumais, mums praktizskai rodo, kad be atsakancziū spēku ne iszpildysi noru; gal iszmintis szviesi, paspirti giliu mokslizsku pamatu gyvenancziūju Amėrikoje, tur koki magizską talizmaną daryti viską be spēku, bet ko dėl gi mums to talizmano neparedo, ko dėl gi to szviesaus, gilau mokslu ir mums nesiteikia, slėpdami jį tiktai dėl savės ir savo garbės, kaipo iszradėjai? Szdieniaiszkame musu padėjime garsinti, kaipo programa tą viską, ką seilė i lupas atnesza, tankei yra nenaudingū, nės garsai stojasi vandeniu dėl maluno Kochanov'is et consortes. Bet pamirszau, ant maluno to iszeivei i Amėriką miltu malti nereikalauja, o jai dėl musu miltai sumalti yra kartus, tai Amėrikonai, su savo szviesa ir iszminczia, musu dūnos nevalgo; prie to jiems lengva ir szviesą ir iszmintį užlaikyti ir dar platesnius programatus statyti, kaip szdieniaiszki, su ju radikalizskomis reformomis, kurias nežinoma, kam priteks įvesti, o prie įvedimo nežinia, kiek Lietuvystė pralydėti turėtu. Gal isz likucziū buti jau negalima ir savvaldiszką darbininkizską tėvynę turėti?

Kad fanatizmas, paeinantis isz vienpusizsku pažiuru, negal buti geidžiamas, sutinkame mes su „Balsu“, bet nesutinkame su jūmi, idant dėl jo sumažinimo reikalingas butu vaidas su kunigais, arba su valdžiomis bažnyczios. Fanatizmas tikėjimiszkas Hispanu ir Rusu pradžioje szio amžiaus apgynė savvaldistę Hispanijos ir Rusijos nū besotystės Napoleono; bet fanatizmas antitikėjimiszkas dar neparodė iki sziol garbingu savo darbo vaisiu, ipacz labiaus Lietuvoje, kur tikėjimas ir tautystė drauge suriszti, taip, kad dar nežinia, kur vienas baigiasi, o kita prasideda tarp žmoniū; apsilpninę vieną pusę, apsilpnintume ir kitą. Prieszais fanatizmą stovi tolerancija; ten, kur placzius tolerancijos niera, turi atsirasti fanatizmas tikėjimiszkas ar antitikėjimiszkas. Skaitydami „Balsą“, mes lygei nesurandame jame didelios tolerancijos. Kalbame apie tą dalyką ne dėl to, idant norėtume i naują laikrasztį vaidus su kitaip tikinczeis vientauczeis isprausti, bet per aizskiniimą savo pažiuru ant naudos Lietuvystės norime su kitaiptikeis susiprasti, idant drauge kūnaudingiausiu ir kūnogeriausiu keliu tėvynę jieszkoti. Nesilenkiame nū kritikos musu pažiuru, bet karsztai praszome objektyvizskos kritikos,

suprasdami, kad „geras“ gali turėti ir blogą pusę. Per kritiką tiktai galima iszrinkti tokį gerą, kurs mažiausei turėtu blogo. Praszome, idant visi rodytu mums galimas musu klaidas, nės jos negali buti tėvynę naudingos, o mes vėl neprisaviname sav vardo garsintoju ēvangėlijos. Ant to pamato padėję darbą, tikiame, kad su tikrai mylinczeis Lietuvą, su Lietuveis dirbanczeis, visados sutiksime, nereikalaudami nei koliojimu, nei barniu, nei negatizsku peikimu, nės tie dalykai nei tėvynęi lygei ir nei vienai isz besiplustancziū pusiu jokios naudos negali atneszti. Gal buti užmestūse per Krajų darbūse ir paklydau, bet ir per tą patį Krajų galima buvo tas klaidas taisyti. Vaisius iksziolizsko padėjimo Lietuviu, ipacz prisziartinusio prie „Balso“, kuriu pulkelis vargei pasididino, rodosi užmėtinėjimus Krajaus patvirtina. Dėl sujungimo visu Lietuviu, nors tik Amėrikoje, „Balsui“ nepastotas kelias. Jeigu tas dalykas nežengia prieszan, kaip prigulėtu, keno tai kaltė? Vienpusizska neužkanta nevienybę gimdo. Vienpusystė „Balso“ pagimdė vienpusizską „Vienybę“, prieszinga „Balsui“. Vieton draugizsku darbu visu Lietuviu dėl ju naudos daugumas darbu abieju pusiu apvercziamas tampa dėl vaidu tarp savės. Kas per nauda isz to Lietuvai?

Budrys.

Isz tėviniszkos dirvos.

Koleik tauta tvirtai stovi ant savo koju, koleik kieta turi žemę dėl atsispyrimo, toleik raiszczei ir panczei, nors jie ir skaudus, bet ne gali daug blogo padaryti. Teisybė, jie trukdina tautizską evolucija, bet ne greit gali isznaikyti tautizską skirtybę. Tvirtybė mums gali dūti ne platus programatai, neiszpildomi ēsancziomis spēkomis, o tūm pacziū ir garsinimai tokiu geismu, kuriu iszpildyti savo spēkomis ne galime, stojasi jūkingu laistymu isz sauso i tuszczią: ne iszganys musu tautą ir citatos atskiru sakimu, paimtu isz Schopenhauer'o, kurios netinka visai politikizskame, kulturizskame ir buvizskame musu padėjime, ne dūs stiprybės vaidai klerikalizsku fanatizmu; nepadidins ne užtarimai Hartmano. Iszmintis ir praktika gyvenimo mokina, kad ne yra naudingū garsinti svietai viską, kas tik i galvą ateina; garsinimai tokiu, uždėjimu ipacz ne turincziū tvirtybės Europoje, kur priesz tokius uždėjimus valdžios ginasi skirtinėmis tiesomis. Vadžiodami tauta naujais keleis, dar nesuprantamais Lietuvoje, pirmiausei dūdamė priežastį tiktai jieszkantiems visokiu galingu ir negalingu priežascziū dėl apdovanojimo mus naujais panczeis, arba suveržimo raiszcziū, kuriūse jau mes Europoje vos dvėsūjame; keldami gi su kaimynais, naminius lūmizskus vaidus, arba ir karę su taip baisum iszrastu fanatizmu, nustotume visą simpatija, ne galėtume laukti isz niekur, idant kas nor mums ranką pagelbos padūtu; patys gi pasidalinę i lūmus, sveiką ir pagedusį, ar gi užtektume ne tiktai jau dėl apgynimo, bet dėl užlaikimo lietuvystės, nors vienos jos dalies, nors jau ir to vilno sveiko lūmo? Ką gi lietuvystė per susimažiniimą savo spēku laimėtu? Suveržti raiszczei ir nauji panczei musu, teisybe, ne siektu vietu, isz kur szdianien tos naujos teorijos garsinamos yra; bet jai garsintojai nori buti tikrais Lietuveis, jiems turi rupėti padėjimas tėvynės; kad mes apsilptume, jau Amėrikoje esantieje musu brolei lietuvystę tėvynėje niekaip ne atgaivins, nes tam sveikam lūmui ne teks spēku lygei intelektualizsku, kaip ir matematiszku, o gal ir skaitliu je dalis ju labai menka; matyti, kad ir ne greitai didinasi. Mes, atmesdami vienpusystę ir visoki fanatizmą, norėdami prilaukti placzią tolerancija, ne mis-

lijame kaltyti vadžiotojus Amerikoje; jai-gi aiszkiname czionai savo pažiuras, tai tiktai dėl to, kad norime susiprasti, idant drauge, be jokio piktumo, tarnauti savo tėvynei. Sutartis-gi ir kompromisai galime tiktai per aukas iš dalies savo pažiuru tarp abiejų pusių.

Praszytume mes tiktai musu broliu Amerikoje, idant jie, garsindami savo geismus, pirma norėtu pasišiureti, ar per savo teorijas mums pikto nepadarys Europoje. Programai musu sziantdien ne platus, nes ir spēkos musu ne didelės; norai musu didinti spēkas, traukent Lietuvius į vienybę, nežurint prie kokio liūmo jie priguli, idant spēkas padauginus ir programatus platesnus statyti. Gyvenant ant žemės priguli mokėti vaikszzczioti tvirtai po žemę, o ne garsinti norus be sparnu padebesiūse skraidymo.

Už tvirtą pamatą lietuviystės, kurs sziek tiek jos ęsybę nū neteisingu siekimu atgins, mes skaitome žemę musu rankose. Koleik daugumas jos rankose Lietuviu laikosi, toleik ir baisiausi įstatai ne gali buti taip skaudus, kaip tada, kada Lietuvei neturetu jokio dėl atsispyrimo materijalizsko pamato. Vienintelė vieta pagelbos dėl dauginimo ploto žemės musu rankose, randasi tiktai dalise „Valszczioniszku banku“; kitokiū kreditiszku instituciju dėl Lietuviu niera; kreditas-gi privatiszkas yra rankose žydu, bet jieszkanztiejie czionai paskolijimo tankei moka po 60% ant metu. Kaip mes naudojame iš paskolinimu Valszczioniszkos bankose rodo tai parstatymai banku, esančių lietuviszkūse krasztūse nū ju uždėjimo iki pabaigai pereitu metu. Dalis *Mohilev'o Valszczioniszko banko* nū 1883 m. išdavė 469 paskolinimus dėl 11382 pasiskolijancziū, kurie pripirko žemės 99619 desiatinu už 1903265 rubl.; czia paskolijimai banko isznesza 62%. Dalis *Minsko* nū 1886 m. davė 164 paskolinimus dėl 2828 pasiskolijancziū; pripirkta žemės 46901 desiatiną už 950073 rubl.; Dalis *Vilniaus* — *Kauno* — 149 paskolinimus dėl 490 pasiskolijancziū, kurie Kauno rėdyboje pirko 5403 desiatinas už 266472 rubl.; paskolinimai iszneszė 58%. Dalis *Vitebsko* nū 1886 m. — 82 paskolinimus dėl 720 pirkeju 7510 desiat. už 235786 rubl. Dalis *Gartėnu* nū 1885 m. 81 paskolinimą dėl 1233 pirkeju, pirkusiu 12202 des. už 454035 rubl. Išz apgarsinimu-gi pardūtu dvariu tiktai *Vilniaus Valszczioniszksame banke* matome, kad jisai išz ranku senu locnininku pardave, žinoma tankiausei į rankas valdžios protegavotu, 408 dvarus už 2290000 rubl. Daugumas tos dvariszkos žemės, iszveržtos Lenkams, kurie sziantdien; neturėdami rankose valdžios, ne gali mus raiszioti, per ką ir ne baisus yra, pateko į rankas protegavotuju su musu nenauda; dėl to mes, kaip apgarsinimai *Vilniaus-Kauninės* dalies rodo, ne norėjome placzei naudoti išz pagelbos valdžiomis uždėtos institucijos. Kodėl-gi ne naudojome kūplacziausei? Gal dėl to, idant parodyti spaudėjams, kad mes nieko nū ju imti ne norime. Pasipuikavimas dailus dalykas; nei žodžio priesz tai tarti ne galima, bet kūm-gi jis yra naudingas dėl lietuviystės? ar tokio be naudos pasipuikavimo reikalauja blaiva politiszka iszmintis? Valditojai nenusigastu musu puikybės, bet dūtu viską protegavotiems, į kuriu rankas ir musu žemę patektu. Mislijame, kad blaiva iszmintis galėjo prisakyti, idant kūplacziausei naudoti, imant išz bankos kokius tik galima pinigūs, kad užžiurėtojams mažai kas liktu dėl apdovanojimo savuju. Kada tu paskutiniu atsiras daugiaus, mums gal but ir visai uždraus išz banko naudoti. Kad progą pirkinejimo žemės dėl mus siaurinas, rodo tai ir naujesni įstatai. 5. d. siekio cie-

corium užtvirtyta valstijos rodo, nūmonė daleidžianti naudojimą išz paskolinimu dėl pirkimo žemės (trijose lietuviszkose ir Minsko rėdybose) lygei su valszczionimis ir mieszczionis taip-gi pravoslavniems ir taip vadinamiems starovierais. Prisilaikinto tendencijai prie iszdavimo paskolinimus banke davimas pinigū dėl valszczioniu kataliku, drauge su atsiradimu nauju protegavotu konkurentu, ar nebutu tiktai nominaliszku. Žinome, kad czionai viskas rokūsis skaitliumi protegavotu, jieszkanzciu paskolinimu. Nenauda išz musu aklybės ir lakstymo po padangias vieton vaikszzcziujimo tvirtai ant žemės, mokinimo gyvenimo reikalu per lietuviszkus vadžiotojus ir par pasipuikavimus, aiszki. Daugelis lietuviszkos žemės teko į rankas valdžiu užtartuju apie kuriūs ir *Vilenskij Vjestnik* pripažinstą, kad starovierai labai negeros reputacijos, moraliszksai labai nupūle. Matoma, virszininkai nori pakelti ju dorybę musu kasztu, eo ipso, geisdami nužiaminti moraliszksai Lietuvius. Kaimynystė su arklėvageis, girtūkleis, vageis ne gali buti geidžiama dar labiaus, kad tie protegavoti naudoja išz turtu dėl mus neva paskirtu. Reikia bijotis, idant tolyn ir visokiū kriminalistu, kad tik Rusū, ne norėtu lygei moralizavoti musu kasztu, apdovanodami jūs Lietuvos žeme ir dūdami mums negeistinus kaimynus.

Nesenei Peterburge, kaip garsina *Minuta*, užbaigė savo darbus komisija, specijaliszksai sutverta dėl iszradimo budu galincziū pertraukti gyvastį slaptniu mokslincyziū Sziaur-Vakarinėse rėdybose. Mes žinome priežastis verczianczias laikyti Lietuvoje paslėptas mokslavietes; bet komisija vieton atitolinimo tu priežascziū už geriausia rado budą uždėti dideles koras tenai, kur tokios mokslavietės atsirastu. Kitokios konklucijos mes ir laukti ne galėjome. *Žurnal Ministerstura Narodnovo Prosvieszczeniya* randa tokį pat budą, vienaitinai naudinga Lietuviams, idant nedauleisti iplaukimo lietuviszku knigu išz užrubežio, spaudintu misizskomis literomis. *Vosprietit', razzorit', nakazat'* — tai deviza sziantdieniszko regimo Rusijos valdžios dėl gyventuju Nerusu vakariniūse parubežiūse.

Pereikime prie ne taip skaudziū dalyku, kur ramumo, teisybe, ir ne per daug randasi, bet kreipkime akis nors ten, kur ne matome pakeltu kumszcziu. Ant nesenei iszskeltos Varszavoje parodos *Muzeum przemystu i rolnietwa* atsirado iszdirbinys Szliaržaso, piemenuko išz kaimo *Palevėniu* nū Panevežio — išz skiedreliu sustatyta bažnytaitė. Piemenukas, ne mokantis nei skaityti, gavo dovanos 5 rs., kas suprantama ne užtenka dėl reikalu mokslo. Prigulėtu turtingesniems Lietuviams pasirupinti apie iszmokinimą szito vaikiuko. Prie menkos pagelbos Tiszkevcyziū, *Vilniaus Antokolskis* garsum sziantdien tapo skulptorium; jaigu Szliaržas ne pastotu lygium Michel Angelo'ui, tai vis mislijame, kad lietuviystei gėdos ne atnesztu, kad tik rastu pagelbą dėl mokslo; be to ir galumas jo pražus be naudos.

Ant susirinkimo etnografiszkos dalies *Geografiszkos Draugystes* Petropileje pabaigoje dar pereito meto p. Volteris padavė užmanymą iszdirbimu pilnos Lietuvos statistikos. Nors tuli musu vientauczei ne labai megsta, kad kas dirba tiktai dėl lietuviszkos kalbos už ką bara kunigas, mus-gi ir isz to dziaugiames, nes ir isz tu darbu yra nauda tėvynei, dar didesnė, nei kaip kad nieko ne dirbtu. Kiekvienas tegul dirba, kaip moka ir kaip gali, kad tik nesiveržtu savo darbais į dalis, kuriu nepažįsta ir gerai ne supranta, nes klaidingas mokslas nėra naudingas.

Paminėję czionai lietuviszką kalbą pridėdame žinia, kad nū pereitu metu Upsal'o universitėtė profesorius Lundel pradėjo skaityti dusy k ant nedelios iszguldinėjimus apie lietuviszką kalbą, padalinęs visą kursą ant triju metu. a—b.

Hygiēna.

II. Kava.

Bebunaut pirmamokslinėje, kiekvienam isz mus pateko skaityti szį padavimą apie kavą: vienas zokoininkas, negalėdamas pergalėti miego maldos laike, nupiovė savo akiu blakstienus ir numetė jūs ant žemės, o isz to iszaugo *kavos medis*; paskiaus piemū užtėmijo, kad jo avys, besisukant apie kavos medžius ir pabandę ju vaisiu, pradėda linksmi szokinėti ir davė apie tai žinią i klostoriu; nū to laiko zokoininkai, iszbandė veiklumą *kavos* vaisiu, pradėjo jūs vartoti dėl atitolinimo miego laike budėjimo. Tas padavimas aiskina, kad žmonės jau labai senei, keliu atsitikimo, užtėmijo ipatybes *kavos* ir jas sunaudojo. Tapat aiskina ir vardas „kava“ nū arabiszko žodžio *kohwet* = tvirtybė.

Tėvynė *kavos* medžio, *Coffea*, yra Abisinija, isz kur perkėlė i Arabiją. Dabar kava įveista abiejose Indijose ir Brazilijoje.

Lapai *kavos* medžio amžinai žali. Vaisei, panaszus ant vyszniū, turi viluryje du grudu, suplaustu paplokszcziomis pusėmis ir aptemptu baltpilka plėvute. Nunokusius vaisius renka, ilgai džiovina ant saulės, paskui pritinkancziomis prietaisomis lupa plėputę, mirkina vandenyje, vėl džiovina ir leidžia i prėkystę.

Dėl gerymo reikia grudus spraginti, sumalti ir užvirinti vandeniu.

Gėrymas *kavos* iszsiplatinęs buvo Arabijoje jau XVI. amžyje; tada jau Kaire buvo kavinyczios. Abisinijoje dar seniaus vartojto tą gėrymą. I Europą kava parkeliavo per Italiją. Francijoje iszplatino kavą Turkijos pasiuntinys laikūse Ludviko XIV. Lenkijoje pradėjo ją gerti XVII. amžyje.

Rytūse vartojimas *kavos* buvo kelissyk uždraustas. Europoje taspat atsitiko, bet sziantdien kava taip iszsiplatinus, kad per metus sunaudojama jos daugiau už 500 milijonu svaru.

Kavos grūdai, sudėti isz kietos audos, prilaiko szias chemiszkas sukrautinas dalis: *kofėiną*, *proteina*, *dekstrina*, *guma*, *taukus*, *tanina*, *citrinos ruksztį*, *du lengvalieju* ir *druskas*, ipacz kalkiu, magnėzijos ir kt.

Svarbiausia dalis — tai *kofėinas*, nū kurio ipatybiu priguli fiziologiszkas *kavos* veiklumas ant organizmo.

Su *kofėinu* arba *tėinu* jau pasipažįstame, nės jo ipatybes nusprėdėme, kalbant apie *arbatą* 1. num. „Varpo“.

Nors *kavoje* ir *arbatoje* virszingiausia dalis ta pati t. y. *kofėinas* arba *tėinas*, vienok tarp tu dviejū gėrymu yra skirtingumas.

Kava yra daug tvirtėsnė už *arbatą*. Moksliszki isztyrinėjimai dasiekė, kad nūviris *kavos*, be *kofėino*, tai didesnī nūdai už patį *kofėiną*: kava su 7 gr. *kofėino* turi tokią pat ipatybę, kaip 20 gr. tyro *kofėino*. Nūviris *kavos*, be *kofėino*, iczirksztas kralikui, iszsyk sulaiko szirdies tvinkšėjimą, prietam reiszkiasi konvulsijos, o ne styris, kaip nū *kofėino*. Dėl togi veiklumo *kavos* ant organizmo negalima yra pripažinti vienam tik *kofėinui*. Teisybė, szion prisidėda *kofeozas* t. y. produktai prisvilinimo bespraginant *kavos* grūdus. Bet, ar *kofeozas* pats prilaiko nūdus, dar ne-

žinia, nes, pagal ikszioliszkus dasekimus, *kofeozas*, be *kofėino* ir *kavos drusku*, padilgina tik inteligencija, suksubina szirdies tvinkšėjimą, sujudina žarnas, padidina vandenį szlapume ir numażina szilumą. Žodžiu sakant, dar iksziol ne atrasta, kokei dalei *kavos nūvirio* priguli nūdu ipatybė.

Vienok ir isz to jau žinoma, kad *kavos* reikia saugotis isz dviejū pusiu. Gerent *kavos mažai*, syki ant dienos, ipacz po mėsinui valgiui, nedarome organizmui jokios blėdies, tik dar ramei sujudiname dirksniu veiklumą, nuvarome miegą ir mislies nesmagumą, taip, kaip gerent *arbatą*. Bet gerent *kavos daug*, ipacz jūdos, tai tik *subaigiame organizmą*, nės per daug suezziname dirksniu sistema: atsiszalina miegas, pradėda rankos drebėti ir kojoms, ima tvinkšėjimas szirdies ir t. t.

Vieni nū tvirtos *kavos* apkvaista, kaip nū *alkoholio*, kiti stojasi vangeis ir susnuduseis, o atsiranda ir toki, kurie visai ne gali jos gerti. Dėl togi *didelias dūsnias kavos tvirime laikyti už nūdus*, lygius *alkoholiui* ir *tabakui*.

Veiklumas *kavos* ant organizmo, kaip matome, tokspat, kaip ir *arbatos*, lik dar smarkesnis; tai-gi *kavos* dar labiaus reikia saugotis prie tu aplinkybiu, kurias minavojome straipsnyje apie *arbatą*, t. y. prie suezzinimo dirksniu sistemo, dirksninio szirdies tvinkšėjimo ir t. t.

Czion pridursiu tik tiek, kad mažiems vaikams, kuriu smegenis yra dabar labai jautrios, nepritinka dūti *kavos* visai, nės jie dar ne reikalauja pramanyto padilginimo dirksniu sistemo.

Kava, kaip padilginantis vaistas, dėl visai apsilpnusiu ligoniu, turi savo vertę; taip-gi pasigėrusiems nū alkoholio nuvaro galvos sopimą, nesmagumą ir vertimą vėmti; prie užsirijimo *opium'u* kava tinka, kaip antidotum.

Lyginimas *kavos* su maistu visai klaidingas: pati *kava*, be pieno ir kitu tokias vertės priedu, tai ne maistas, nės ne atgaivina organizmo audu ir ju neatmaino, neturėdama pritinkancziu dėl to dalyko sukrautiniu daliu.

Surrogatais *kavos* gali buti *cikorija* (iszdžiovinta ir sumalta szaknis žolės *Cichorium*, kuri pridūda kavai tiktai kartoką ir smagū gardumą; auga visoje Europoje), *rugiu grūdai*, *aržulu glės*, *kartiejai kaszonai*, *morku* szaknys ir t. t.

Nors dėl apgaviku niekur kelei nepastoti, vienok, ką apie *kavą*, tai dirva lyg susiaurinta: negalėdami vieton *kavos* isprausti kitu grudu, nės taip panasziu neranda ir greit galima butu pažinti, tai lipina jūs isz molio ir pritinkanczei nukvarbūja. Reikia pripažinti, taip puikai padaro, kad joku būdu negalima atskirti akimis, ar tai *tikras kavos* grūdas, ar *molinis Hygiēnos tarnas*.

Algirdis ir Keistutis didžiu Lietuvos kunigaikszciu.

Parasžė (pagal K. Stadnickį ir J. Wolff'ą) Jonas Vincaitis.

Algirdis ir Keistutis, szitu garsingiausiu Gedimino sunu, taip labai sujungtu elgimiszka ir dvasiszka, jogei, rasant istoriją, joku būdu ne galima jūdviuju perskirti. Tame dalyke jūdu parodo retą pavėikslą abelnai istorijoje, o ipatingai XIV. amžyje. Per visą savo amžį abudu broliu gyvenė dideleje meileje ir savitarpinėje sutaikoje, beveik visada drauge kariavo su kaimynais, dalydamusi pusiau garbę ir vargus. Kryzioku metraszėi be skirties vadina jūdu „*reges Lithuanorum*“, „*duces*“ ir kitaip; vieni tik mistrai

žinojo, kad Algirdis buvo didžiū Lietuvos kunigaikszcziu, o Keistutis visos kariūnės vadovu.

Algirdis ne tik dideliu kariautoju, bet ir gabiu ne buvo, ir tamė dalyke jis ne buvo augsztesniu už savo tėvą Gediminą. Tai patvirtina jo karės su Maksva ir Kryžiokais, kuriose įgytu pergaliu jis ne mokėdavo visada atsakanczei sunaudoti dėl Lietuvos gero; nepalyginamas buvo jisai tik pasalinėje karėje.

Neturėjo teip-gi jis ir augsztesnės sziądieniszkos politiszkos iszminties. Tai darodo asztrus ir baisus jo užpūlei ant Latviu, tautos vienos kilties su Lietuveis; ju iszliūsavimas ir sujungimas su Lietuveis į vieną vieszpatystę turėjo buti pirmutiniu Algirdžio trozskima ir jieszkiniu.

Isz kitos-gi pusės, be priesztario, Algirdis tvirtu noru ir dideliu vikrumu mokėjo visą savo giminę užlaikyti paklausoje ir vienybėje ir kiekvieno pajiegas apversti ant naudos tėvynės: ant jos apgyuimo, padrutinimo ir praplatinimo. Net iszvarytus rusiszkus kunigaikszczius jisai prigulinczei sunaudojo dėl savės. Uždarytas savyje, protingas, atsargus ir apžvalgus szitas kunigaiksztis, gindamas isz visu savo pajiegu Lietuvą nū tankiu Kryžioku užpūliu, ne atidūdamas jiems nei mažiausio Lietuvos szmotelio net ir po asztriausiu pamusziui, atlygindamas užpūli užpūliu, parodė didelę Lietuvos gyvybę.

Algirdis, kaip toliaus bus darodyta, buvo krikszcioniu; vienok-gi visūse savo elgimūse jis buvo tikru stambeldžiu.

Keistutis-gi per visą savo amžį buvo stambeldžiu; tai patvirtina ir tas dalykas, kad Algirdis jam pavedė stambeldiszką Žemaitiją; o įpacz žodžei vieno Kryžioku metrasziu: „po atėmimui Vilniaus nū Keistuczio, Žemaičiai nusiuntė pas Jagailą pasiuntinius, apreikszdami, kad pripažins jį už savo valdytoją, jaigu pasiliks stambeldžiu, o jaigu ne, tai pasidūs Keistucziui“. Visūse-gi savo elgimūse ir apszėjimūse jis rodėsi buvo tikru krikszcioniu, ir tūm jis buvo kur kas augsztesniu už savo broli. Tai buvo tikras viduramžinis Lietuvos ricierius: didelis savės pasiszventimas dėl naudos tėvynės, iszkilmingumas, žmogmeilė, pasitėkėjimas ant savo artimo žymi ant viso jo pasielgimo. Tokiu jį iszranda ne tik saviejai metraszai, bet ir svetimi. O niera didesnės garbės už pagyri iszeinanczią isz prieszo burnos! Kryžioku metraszis, vadydamas jį „galingu“ ir „žodingu“, paaiszkina taip: „kada Keistutis užmanydavo karžygą ant Kryžioku, tai pirmiaus dūdavo jiems apie tai žinia, ir paskirtame laike tikrai pribudavo; jaigu padarydavo su kūm sątaiką, tai ją iszpildydavo konūgeriausei; o jaigu patėmydavo, kad koks kareivis (nors ir jo prieszas) yra narsus, tai jis jį labai pagododavo.“

Per visą savo amžį Keistutis, taip pat ne gabus kariautojas, kaip ir jo brolis, kovojosi su kaimynais ir par visą szitą laiką (40 m.) ne dasileido jokio asztraus pasielgimo, nors tokius elgimus jo padėjime, o įpacz XIV. amžyje, galima butu lengvai iszteisinti. Kryžioku metraszai nesigaili jam pagyriu, apipasakdami du szitu atsitikimu.

Viename muszyje (1378 m.) Keistutis paėmė į nelaisvę Kryžioku vadą, virszininą pylės Ekersberg. Surbach'ą, kurs priesz tai isznaikina labai daug Lietuviu; pikti už tai ant jo Lietuvei trozsko jį savo dievams paaukauti; Keistutis vienok-gi ne daleido iszpildyti ju užmanę. Kitą kartą, tamsioje naktyje, Keistutis (turbut isz pasalu) užėmė Kryžioku pylį. Johannisburg; Kryžiokai laukė jau paskutinės valandos; vienok žodžei Kryžioku virszininko, seno Ottono: „manę užmuszk, kunigaikszti, o dovanok tik nekal-

tiems žmonėms“, taip sujudio Keistutį, jogei jis netiktai visiems dovanujo gyvastį, bet patį Ottoną su 4 kareiveis iszleido ant liūsybės.

Niekš ne tikėtu, kokią pagūdone pas Kryžiokus turėjo Keistutis, kurs ju užmanėms buvo didžiausia kliute, kurs su taip dideliu vikrumu iszsisukdavo isz sunkiausiu padėjimu, jaigu to ne patvirtintu pacziu Kryžioku metraszai.

Kaip antai, 1361 m. Keistutis ir jo sunus Patirgas su menka Lietuviu gauja, rengėsi pereiti rubežių ir užpulti ant Kryžioku žemiu. Dasižinoje apie tai užveždėtojai tvirtyniu Eckersberg ir Letzen, isz pasalu užpūlė ant Lietuviu ir jūs sumuszė. Keistutis tada tapė paimtas į nelaisvę. Kryžioku džiaugsmas buvo neiszpasakytas. Keistutis tapė uždarytas pylį Malburge, kur Kryžiokai pridavė jam už tarną naujai apsikriksztijusi Lietuvį Alfą; lengvą sargybą prie jo pildė du kareiviu, bet tiktai dieną. Prasėdėjęs tenai 7 men., Keistutis, su pagelba savo tarno Alfo ir slaptu susineszimu, kuriūs Lietuvei įsteigė Malburge, 19. dieną lapkriczio pabėgo isz kalinio. Vienas kareivis, matęs jį persirėdusį į kryžiokiszkus rubus iszeinant pavakara isz kalinio, bet ne sulaiķė. Sugrižęs į Lietuvą, Keistutis greitai surinke kareivius, isiveržė į Prusus, sugriovė tvirtynę Johannisberg, o kitą, Ekersberg, apėmė.

Apie antrą Keistuczio papūlimą į nelaisvę užmana tik vienas metraszis. Keistutis 1326 m. užpūlė ant žuvininku, gyvenancziu aplink ežerus Rytprusūsė. Tenai jis susitiko su Kryžiokais isz artimuju tvirtyniu, Rastenburg ir Barthen. Keistutis tapė pažeistas, nustumtas nū arklio ir paimtas į nelaisvę. Tame tarpe atbėgo į pagelbą savo karvedžiui Lietuvei. Muszis isz naujo pradėtas buvo nelaimingas dėl Lietuviu. Kryžiokai, sugrebę didelį nūplėszį ir 200 arkliu, sugryžo namon, visai užmirszę apie Keistutį, kurs, turbut, laike kovos likosi iszliūsutas.

Greicziaus tai paneszėtu ant pasakos, nei kaip ant tikro atsitikimo, jaigu to ne patvirtintu metraszai. Bet ir visas Keistuczio gyvenimas, pradedant nū apsipacziavimo su Byrute isz Palangos ir baigiant slaptu myriu ir kuno sudeginimu Vilniuje, kur neva, pagal patartes, žemė stebuklingu budu prarijo jo pelenus, užnesza, isztikro greicziaus ant pasakos, nei kaip ant tikro atsitikimo.

Czionai dar reikia primyti, kad Keistutis stengėsi pagal iszgalėjimą gyventi sątaikoje su kaimyniszkomis tantomis. Jis pirmutinis atskiriame sąkalbyje su Mozurijos kunigaikszcziu, Zemovitu, aiszkei paženkliu rubežius tarp Lietuvos ir Mozurijos. Likosi taip-gi Keistuczio sąkalbis su Anglais (1342 m.), kuriame vieni kitiems daleidžia liūszą pervaziavimą per savo žemias.

Didysis Lietuvos kunigaiksztis, sutvertojas placzios ir tvirtos vieszpatystės, Gediminas, sulaukęs žilos senatvės, mirė žiemą 1341—1342 m. Dar priesz myrį jis padalino visą savo vieszpatystę tarp 7 sunu, paskirdamas jauniausiam, Jauncziui (turbut po įtekme savo paczios Jėvos) Lietuvos sostapilį su vyresnybe ant kitu broliu. Keistutis gavo Trakus, ir tik vėliau Algirdis jam pavedė Žemaitiją ir Podlasiją. Algirdis apturėjo Krevą ir Vitebską.

Abudu broliu iszpradžiu su pagūdone pildė paskutinį tėvo norą, stengdamusi tiktai įtvirtyti savo įtekme ant Pskovo ir iszplatinti Lietuvos rubežius į rytus.

Tame tarpe Kryžioku galybė, tu didžiausiuju Lietuvos prieszu, beveik trigubai pasididino. Dar pa-

baigoje Gedimino gyvenimo Kryžiokai pastatė ant Lietuvos žemės tris tvirtynias: Bajeburgą, Georgeburgą ir Marijeburgą. Neuzilgio po tam Vokietijos ciecorius, Ludvikas, padovanojo Kryžiokams visą Lietuvą; 1343 m. Lenku Karalius, Kazimieras, atidavė jiems Pamarį, Chelminską ir Michalovską, skrycius ir Kujavų dalį, o Danija pardavė Broliams Kardininkams Estoniją. Paskelba apie tokias dideles dovanas pasklido po Europą, ir iszeivei iš pietinės Europos, kaip bitės, traukė pas Kryžiokus. Tame pacziame laike Kazimieras, užėmęs Raudonąją Rusiją (Galiciją), taikėsi atimti nū Lietuviu Volyniu, Podoliją ir Podlasiją.

Tokiame dideliame paojuje atsitiko Lietuva, mirus Gediminui. Ją galėjo išgelbėti tik vienybė tarp visu Lietuvos kunigaikszcziu, o įpacz tvirta viresnėji valdžia; tame-gi tarpe valdė Lietuvą silpnas ir jaunas Jaunutis. Algirdis ir Keistutis, gana gerai jausdamu visą paojingą tėvynės padėjimą, susitarė išplėszti vyresnybę iš silpnu Jaunucio ranku; vienok, pakolaik gyva buvo ju motyna Jėva, iš pagūdos tik ne norėjo iszpildyti savo užmanę.

Pabaigoje 1344, mirus jau motinai, Keistutis patyka, naktyje, apgulė Vilniu, apėmė jį be kraujo praliejimo ir, sugrebes į nelaisvę Jaunutį, paszaukė iš Vitebsko savo brolių Algirdį ir apgarsino jį didžiu Lietuvos kunigaikszcziu. Toks paveizdas Keistucio, iszsižadėjusio savosios garbės dėl naudos tėvynės, neuzilgio pritraukė prie to ir kitus brolius. Paleistas iš kalinio Jaunutis gavo Zaslavsk'ina kunigaikszstystę.

Pirmutinia Algirdžio uždūte, tūjaus po užengimui ant Gedimino sosto buvo szitūju tūju atsizenklinti, iszsigarsinti, idant paskui jo bijotu ir saviejai ir svetimai valdonai.

Žinoma, kad valdžia ant visos Lietuvos silpnose Jaunucio rankose labai patiko abiem zokonam, Prusu ir Latvijos (Lyvžiamės). Idant nei vienas iš ju ne pasiprieszintu valdžios permainai, reikėjo kum nor pritraukti prie savęs, arba parodyti savo pajiegas taip, kad ant ilgo atsinerėtu kisztis į svetimus reikalus. Naujesni isztirinėjimai daro, kad Algirdis su-naudojo abi medegi: jis slapta susineszė su Kryžioku mistru, tas Ludolf de Weitzau, kurs sznairiomis akimis žiurėjo į auganczia Broliu Kardininku galybę, ir turbūt kokiū nor pažadėjimu pritraukė jį prie savęs.

Pabaigoje 1344 m. Kryžiokai rengė didelę karžyga ant Lietuvos. Joje priėmė dalyvystę didelis svetimtaucziu atpludis iš Europos, apie kurį jau angszcziaus paminėjome. Tarp ju buvo, kiekvienas su savo tumtu, szitie didžiunai: Czeku karalius Jonas su sunum, Karoliu, Moravijos margriovu, o vėliaus Vokietijos ciecorium, Vengru karalius, jaunas Ludvikas, Holandijos griovas Vilhelmas, Niurembergo burgriovas Albrechtas IV, Schwarzburgo griovas Gunther, vėliaus Vokietijos ciecorius, Burgundijos ir Bourbon kunigaikszcziu.

Su taip pastiprinta kariūmėne Kryžioku mistras perėjo rubežių ir apsiautė viena parubežinę Lietuvos tvirtynę; bet dar priesz tai jis davė žinią Lyvžiamės mistrui, idant jis nesibijotu Lietuviu užpūlio, nės jis pats su tokia pajiega pradės Lietuvius kariauti, jogei jie visi turės pasidūti, o jaigu ne, tai bus su vistūmi isznaikinti. Pradžiuo labai Lyvžiamės mistras, gaves tokią žinią, ir su visa kariauna nukako į Estoniją, idant apmalszinti pakilusį joje maiszta.

Kryžiokams kokia ten merga dūda melagingą žinią, kad Algirdis su Lietuveis užpūlė ant Sambijos, esancios po Kryžioku valdžia. Kryžioku mistras tiki tai merginai (nors Kryžiokai visada konūgeriausei

žinojo per savo sznipukus apie mažiausia Lietuviu užmanę), ir gryžta atgal (turbūt pagal sutarimą su Algirdžiu) neva dėl apgyrimo naikinamos Sambijos. Algirdis tame tarpe isiveržė į Broliu Kardininku žemias, apėmė ir sugriovė tvirtynę Terveten Semigalijoje, užėmė paskui Mitaują ir artimą tvirtynę Doblin, be jokios kliutiės prisiartino prie Rygos; užėmęs ją ir sudeginęs aplinkinius malunus, jis nuvyko į skrytį upės Traideros; isznaikinęs tenai apygardas piliu Kremonos ir Traidenos, sugriovęs visas bažnyczias, o kunigūs iszkapojęs, sugryžo namon.

Kryžiokai vienok dasiprotėjo apie vilių savo mistro; valdžia nū jo tapė atimta, o jis pats likosi imestas į kalinį. Idant paslėpti szito paskutinio atsitikimo priezastį, nės kitokiū budu zokonas butu suvistūmi prastojes savo vertę akyste visos Europos, Kryžiokai paleido paskelbą, kad mistras iš didelės apmaudos gavo proto pamiszimą ir per tai, iszrinkęs kitą ant savo vietos, patsai atsisakė nū valdžios. Idant patvirtinti savo žodžius, jie paleido iš kalinio neva jau pasveikusį mistrą ir paskyrė jį ant užveizdėtojaus tvirtyinės Engelsburg (Vakariniūse Prustuse), kur jisai užbaigė savo gyvastį. Dėl to pat nutylėjo tikrą priezastį karžygos nepasisėkimo ir dalyvininkai toje karžygoje, Czechu ir Vengru karaliu ir kiti apversdami visą kaltę ant netikėtos sniego nūtirpos.

Algirdis iš szitos savo karžygos apturėjo kogeriausias pasekas. Zokonas ir šataikine valdonei pažino jo galybę ir per 3 metus (iki 1348 m.) drovėjosi jį užkabinti, nors jis drauge su Keistuciu nūlatai užpuldinėjo ju žemias: už keliu mėnesiu po szitai karžygai ant Broliu Kardininku, jųdu sudegino tvirtynę Rastenburg, o ateinancziame mete (1346 m.) sugriovė tvirtynę Barten, Gerdauen ir isznaikino visą Sambiją; tame pacziame mete abudu broliu apėmė ir sugriovė pylį Ragnit (Ragaina) ir Insterburg (Isrutį) ir su vistūmi isznaikino apygardą upės Alle. Latvijos (Lyvžiamės) zokonas, taip didei užgautas Lietuviu kalaviju, per 14 metu bijojosi ir pasijudinti, ir tiktai nū 1359 m. pradeda nedrąsei užpuldinėti ant Lietuvos parubežių.

Visi broli, matydami tokias Algirdžio pajiegas ir pergales, pripažino savę priegulmėje nū Algirdžio ir padarė su jūm sąkalbą, kad užkariautas pylis ir žemes dalinsis tarp savęs ir kad per visą amžį gyvens sąvitarpinėje, meilėje ir šataikoje. Ir szitą sąkalbą, raszo vienas metraszis, pakolaik gyvi buvo, tikrai pildė. Tikrai tai iszminginga sąkalba ir kokią naudą butu galėjus atneszti Lietuvai, jaigu tik ji butu buvus kitokiame padėjime, jaigu tik kaimynas Kryžiokas tankeis užpūleis ne butu naikinęs brangiausias Lietuvos gaivalus! (Toliaus bus.)

Ignotas Domeika †.

Laikai, kada Vilnius vadinosi sziaurineis Athėnais, kada jame žibėjo mokslo szviesa, szendien tiktai atminime esti. Nesziotojai moksliszkos garbės senovės Vilniaus univerzitetu vienas po kitam į kapus nuėjo. Teisybė, jie dėl garbės lietuviszko mokslo ir kalbos nieko nepadarė, taip kad nei vienas galėtu jū laikyti už svetimus mums. Garbingi jie dėl mus ne kalba, nės laike buvimo Vilniaus univerzitetu mus kalba nebuvo isiveržusi tarp apszviestunu, bet už szirdį ir meilę dėl Lietuvos jie tikrai gali buti laikomi už Lietuvius. Mickeviczius savo rasztais pakėlė garbę lenkiszkos raszliaivos, bet didžiausia jo meilė paskirta buvo Lietuviams, ne kaip skirtingai tautai, nės supratimo tokios skirtybės laike Mickevi-

čiaus nebuvo, o buvo tada tik supratimas liūmizskos skirtybės ponu ir ponams prigulincziu ukiniku. Garsiame savo poėmate Mickeviczius pradeda nū atsi-szaukimo į Lietuvą:

„Tėvyne Lietuva, tu kaip sveikata!“ etc.

Už tokius lygei Lietuvius isz szirdies, tik vien svetimos kalbos, galima laikyti karszcziausius Mickevicziaus draugus Odyncą, Zaną, Czczotą, Malinovskį ir mirusį mieste St. Jago (Chili) 27. d. sausio szio meto Ignotą Domeiką, vieną isz uždėtoju Vilniuje draugystės jaunu liberalu, *Filaretu*, visai prieszingos konservatizskai draugystei *Filometu*.|

Nesenei miręs 86 metu senelis Domeika gimė Naujapilio (Novogrodko) paviete, Minsko rėdyboje, t. y. tame pacziam paviete, kuriame gimė Mickeviczius ir Kondrataviczius. Pabaigę Vilniaus universitėtą, Domeika gaspadoravo savo dvare (Lidos paviete); bet vėliaus kada *Fileratus* pradėjo skirstyti ir siūsdinėti į rytus, Domeika nukeliavo į Franciją, kur toliaus pradėjo klausyti mokslus. Strasburge specializizskai jis mokinosi chemijos.

Iszsimuszus Pietinei Amėrikai isz po valdžios Ispanijos, naujos vieszpatystės pradėjo rupintiesi apie pakėlimą apszvaistos ir mokslo. 1838 m. valdžia Chili, rengdamasi įsteigti universitėtą Choquimbo, profesorius dėl tos žynyczios rinko Europoje Domeikos draugai, gyvenantieji Paryžiuje, pritarė valdžei iszrinkti jį ant profesoriaus chemijos ir mineralogijos, Domeika priėmė užpraszią. Chili stojosi jam antra tėvyne, kurios reikalus tikrai jis atjautė, nors ne užmirszo ir savąją tėvynę, dėl kurios vienok negalėjo dirbti. Jo korespondencijos su Odincu rodo, kad jeib kokia žolė, auganti Lietuvoje, o patikta kur nors ant lauku Chili, ramino jį. Užtikęs smilgą, ar kviecziu varpą, jis raszo: „*Tai taip, kaip pas mus apie Vilnių*“.

Savo darbus naujoje tėvyneje Domeika atlikdavo lekcijomis auditorijose, laboratorijose ir gabinetuose, kurius patsai sutverti turėjo, paskui ekskursijomis po Chili'os kalnus su savo klausytojais, ir ant galo, kaipo sanaris valdžiu komisijoje. Pažinti Chili'os geologijos ir mineralogijos jis stumė prieszakin, patobulino gyvenimą Indijonu, kuriu buvo teisingu ir iszmingingu, o kas svarbiausei, visados iszklausomu valdžiomis užtarėju. Indijonai beveik visas tiesas atgriebė gavo nū valdžios acziu tik Domeikos užtarnei. Su visūmi beveik savvaldiszka autonomija narsiu Araukanu — taip-gi jo darbas. Užbaigę savo tarnavimą mokslui po 46 metu darbo, kaipo rektorius universitėto St. Jago ir perdėtinis apszvaistos komisijos.

Isz raszliavizsku ir mošliszku Domeikos darbu daugumas, o ipacz veikalai isz mineralogijos ir geologijos Peru ir Chili, apgarsinti ispanizskoje kalboje. Paminėti visu jo veikalu mes negalime, nės tai daug užimtu vietos. Lenkiszkoje kalboje perversta jo „Araukanija“, o taip-gi daugel straipsniu ir korespondenciju originalizskai paraszytu dėl laikraszczio *Kronika Rodzina*; szitas laikrasztis ir dabar talpina jo memuarus.

1884 m. po 46 metu darbo, apturėjęs nū rundo Chili 6000 piastru metinės algos, atsisveikino su tais, dėl kuriu gero jis taip ilgai dirbo. Ant atsisveikinimo su mylimu mokiťoju buvo visi gyventoju liūmai ir visi virszinikai: ministrai, senatorei, jenerolai, profesorei ir studentai, praszydami, idant, atlankęs savo tėvynę, neužmirsztu ir apie tą žemę, kuri jam per 46 m. buvo antrąją tėvynę, idant jūs vėliaus atlankytu ir idant ant savo vietos paliktu profesoriumi savo sunu. Domeika prižadėjo viską tą iszpildyti ir tikrai iszpildė, vienok jau į savo tėvynę nesugrįzo; užvėrė akis tenai, kur per pusamžį apszvaistai tarnavo.

Kaip jis visur mokejo užsipelnyti meilę ir pagūdonę, aiszkei tai parodo sugrįzimas į Europą 1884m. ir aplankymas Varzavos. Visos Varzavos partijos, kaip antai konservatistai, liberalai, klerikalai ir antiklerikalai, karsztai sveikino Domeiką. Nebuvo czia nei vieno, kurs butu daręs užkabes jo giliam tikėjimui: visi drauge garbino darbiniką dėl žmonijos gero.

Budrys.

ISZ VISUR.

Apie ką, pradedant naujus metus, pasaulė labiausei kalba? Naujametinės kalbos augszcziausiuju valdžiu perdėtinu visur nesza žalią alyvos szakele. Drauge su tūmi recziaus jau girdėti apie karės reikalus ir apie karizskas prietaisas. Isz nauju karizsku prietaisus laikraszczei pranesza tiktai apie bandymus darytus telegrafizsku skyriumi Francijos forte, Mont Valerien, su kriptofonu, arba prietaisa, su kurios pagalba galima iszklausyti kalbą ir visokius balsus nors toli esancijos prieszingos karumenės, be jokios žinios, kad jos kalba, paliepiamą girdėti prieszingoje pusėje. Tokia prietaisa gali buti pritaikinta, žinoma, ne tiktai karizskūse dalykūse. Kada ji paliaus buti paslėptine karizsku valdžiu galės ją sav nusipirkti tegul ir vyrai dėl iszklausymo paslėptu kalbu savo numylėtu, kurios tankei visai kitai kalba apie savo mieliausią, kada jo niera. Su pagalba kriptofono pavydūlei vyrai galėtu kantrolevoti savo paczias ir atbulai. Tai rodosi prie tokio sunaudojimo ne visados butu geidžiamas abiem pusėm naujas iszradimas.

Karė per savo uždėjimą nevisados klauso moralizsku prisakimu. Peržengimai tu prisakimu drutesneis dėl skriaudimo silpnesniu atsitinka ir sataikos laike. Prie tokio paveizdo tinka gerai paliepimas Estlandizsko gubernatoriaus iszvyti isz Rėvelio poną Jerną rėdytoją estizsko laikraszczio „*Wirulane*“ su uždraudimu jam atvažiavimo į Peterburgą (Petropilį) ir ostzėjiniias rėdybas. Kaltė rėdytojaus priesz valdytojus Rusus buvo ta, kad jisai nenorėjo kelti namėje vaidus ir platino tarp skaitytoju tikrus, teisingus reikalus savo tautos. Musu ardytojai sutikimo ir karszti kareivei nereikalauja bijotis pasidalyti likimu su ponu Jerna, nės ardydami ir silpnydami tautos padėjimą niekad neiszpildomais norais ir galėtu nieko tautystėje tvirtai pastatyti, apleisdami artymus ir iszpildomus reikalus, kaipo per menkus dėl toli matancziu akiu tikrai užsipelnesiu pagyrimą. Ciecorius Aleksandras ant raporto apie tokius musu darbus padėtu savo ranka, kaip visados, paraszą: *oczeń utieszitelno!* Garsintojai mokslo ardymo gal ir užsidirbtu Stanislovą arba Oną 3. laipsnio. Nužudymai žmonių gyvasties atsitinka ne tiktai karėje. Parodymas medicinizsko Rusijos departamento už 10 mėnesiu pereinu metu padūda nužudimo gyvasties tokius skaitlius, kokį gal ir nepatraukti kraujingas muszis kokios nors isz mažesniuju valstiju. Per 10 paskutiniu mėnesiu pereinu metu Rusijoje atsitiko 2643 užmuszimai, 1907 savzudystės, 835 vaiku nužudimai; myriu nū nelaimingu atsitikimu 2823 ir nū nežinomu priezascziu 2174. Gana yra taip-gi ir uždegimu. Statistika suskaitė per metus apie 40000 padegimu, kurie isznaikino apie 135000 triobu už 69 mil. rbl. Jei pridėsime vagystes, tai viskas sykiu isznesztu nustotę, kokios nepakeltu ant savo sprando maža valstija.

Tikrai objektivizskai vedama visose dalyse gyvenimo statistika suvienyotos valstijose sziaurinės Amėrikos nesenei apgarsino už pereiną szimtmetį statistiką indiszku dalyku. Statistikoje toje tarp kitu yra žinios, kad valdžios Unijos nū 4. dienos liepos

1786 m. iki 30. d. liepos 1886 m. iszdavė pinigų: ant įrengimo kolonijų ir pagerinimo ekonomiško buvimo raudonskurių gyventojų 232900 t. dol.; ant kariszkų-gi ekspedicijų dėl naikinimo raudonskurių 696339 t. dol. Tokiame padėjime, suprantame, kad raudonskurai negalėjo augti nei skaitlingai, nei ekonomiskai, nės iszdavimas prieszingu ant naikinimo tris syk pereina iszdavimą ant produktyviszkų reikalu. Dėl to ir skaitlius szendieniszkos aborigenu veislės isznosza tiktai 10% skaitliaus buvusio priesz szimtmėti: szendieniu suvienytose valstijose isz viso vos suskaičytu ju ¼ mil. Geografiszkas padėjimas raudonskurių sodybu tarpe Azijos ir Europos, eo ipso, pagal tulas musu Lietuvininku teorijas, jiems prigulėjo stoti tarpininkais tarp aziatiszkos ir europiszkos civilizacijos, bet koki nelaimingą paskyrimą jiems paliko istorija ir realizskas gyvenimas? Ir tarpininkais ne pastoji, nužudę saviszką kultūrą, naujós nepriėmę, stojosi laukineis nuskurdėleis, nenorinczeis atlikti savo realizskesniu reikalu. Mislyjame, kad ir mums prigulėtu programatus ir teorijas statyti ant realizskesnio pamato, ne kaip ant vienu tiktai pažiuru ir simpatiju iszradėju tu teoriju, nės be realizsko pamato galėtu mus pasiekti likimas raudonskurių Amėrikaniszkos Unijos, o įpatingai jeigu erzinimais nedaleistume susiartyti visiems liūmams musu tautos, darydami per tai tiek nauju abejingu sav tautu, su prieszingais norais, kiek yra liūmu. Likimai pereitės ant plotu Peru, Jukatano ir teritorijos Unijos rodo, kad kulturiszka raudonskurai stovėję ne ant taip labai žemo laipsnio. Mes negalime szendien surasti likimu augszto musu kulturiszko padėjimo tolimoje pereitėje, bet girdejome, kad jūs bene Vilniuje Jezuitai sudegino. Kadangi nevisokie kulturiszki likimai yra sudeginami, tai kur-gi iszpūla jieszkoti tu, kuriu negalėjo isznaikinti ir Jezuitu ugnis?

Amėrika, jos mažai ir ne visur moksle isznaikinta pereitė, ir dar paslėptos szendien nū garsaus Europos mokslo vietos, vilioja mokitus tyrinėtoujus, keliauninkus į paslėptus savo vidurius. Nesenei užbaigė savo keliones francuziszkas keliauninkas Thuar, kurs, tapus užmusztu pora metu atgal savo vietauczių tyrinėtoju d-ru Creveaux, vedė tolyn jo tyrinėjimus nepažįstamūse dar pompasūse pietinėse Amėrikos. Tarp kitu vaisiu dėl geografiszko mokslo Thuar atrado Orinsko iszplaukas. Kitas vėl vientauteis Thua'ro Bretes isz tyrinėjo Grand-Checo ir kelius vedanczius į pustynės Pampu ir Grand-Checo į vakarinius krasztus Amėrikos pustynės. Bretes rado likimus senovės kultūros ir gyvenima žmonių szendien tuszcziose neapyventose pustynėse ten, kur dabar tarp aplinkiniu indijoniszku gaivalu nėra beveik nei jokios kultūros. Plotai paslėptu nū žinios vietu mažinasi kas metą. Paslėpti dar yra ir vidurei ledu ir sniegu apdengtos Grenliandijos, į kur sunki kelionė, nės tarp lediniu kalnu negalima keliauti arkleis isz priežasties stokes maisto dėl ju. Negalėdami keliauti arkleis ir su ju pagalba važiuoti maistą dėl savės ir reikalingas prietaisas, tyrinėtojai turėjo jieszkoti kitokiu budu. Szvėdas *Frithjof Nausen* perkeliavo skersai Grenliandija be jokios gyvulių pagalbos, nės tiktai su szynelėmis ant koju, stumdamas rogutes su maistu ir reikalingais kelionėje daigtais. Pradžia padaryta, kelias parodytas: Nausen toliaus ras pasekėjus, norinczius isztyrinėti Grenliandijos vidurius.

Amėrika ne augszta yra labai grynu mokslu, reikalaujanczių ilgo ir tykaus tyrinėjimo gabinėtuse ir laboratorijose, nės Amėrikos spēkulantai yra garbintojais tik spēkulatyviszkio mokslo, garsaus poszke-

lėjimo, reklamos. Iszskyrus dirbanczius prie Smithsono instituto ir retus labai profesorius akadėmijose, tankiausei pakviestus isz Europos, czionai visai nėra vietiniu žmonių giliaus plataus mokslo, garbingu visoje pasaule; bet yra tiktai mechanikai, inžinierai ir reporterei mokslo, tikri reprezentantai spēkulatizsku jo daliu. Vienok norintis pridėti savo darbą dėl naudos mokslo visados ras czionai materijalizzką paszalpą pas turtingus. Prie materijalizskos paszalpos kapitalisto Bikard'o, kaip pranesza dabar laikrasztis *The Nature*, rengiasi ekspedicija į pietinį žemgalį. Gausei Amėrikoje apdovanoja mokslo vyrus: nesenei Senatas Unijos paskyrė 100000 d. dovanos dėl to gydytojaus, kursai iszras kelius sumažinimo nors ant 2% myrį nū baisaus geltondrugio. Matomai, kad smarkei apgarsintas budas apsaugojanczio czėpyjimo ligos neiszdūda dar gero vaisiaus, bet laukiamė geresnio, tik ne tokio didelio, kaip garsina rėklamistai nės senatas, skirdamas auksztą dovaną, szaukia į konkursą gydytojus visos pasaulės, nės ant savuju mažai pasitiki.

Amėrikoje spēkulacija apima visas dalis gyvenimo: jai tarnauja viskas, nės spēkulantai nieko nepalėka neapvertę ant savo gero, neapleidžia užsilaukusiu per amžius ir kapiniu. Nesenei susiorganizavo Limoje draugystė vardu *Compania Exploradora de las Huscas del Inca* (draugystė dėl isztyrinėjimo Inku kapu). Senovės Inku kapinėse jau tyrinėjo kelias mokitu, tarp kuriu, placziausei gal, Francuzas Wiener. Atsiradus minėtai draugystei, žinoma, kad visokie daigtai, dėdami senovėje į kapus, drauge ir lavonai senu Peru gyventojų stosis tokiu tavoru dėl pardavimo, kaip czėbatai ar marszkinei. Teisybė, tai neiszrodo dailiu dalyku, bet kada stojosi, tai vis yra palengvinimas gavime laidotiniu Peruvijonu prietaisu dėl muzėju. Turgai tokie ir turgavietės lavonu nū senei yra Egipte. Balzavonė ir mumijos ir Egipto ir Peru ne vienokios yra. Mumijos Peru akmeningos, pagal Wiener'į, dėl balzavonės lavonu czionai imtas yra *arzenikas*, ko Egipto mumijose negalima rasti. Kalbėdami apie kapus ir mumijas, primiti turime, kad nesenei užtėmyta, mumijas ir Meksikos kapūse. Archeologas Marghieris atrado ūloje Sierra Madre keliatą mumiju, bet lavonai czionai ne yra balzavavoti, tiktai iszdžiovinti.

Szernas.

Politika.

Dienose, kada valdonai žadina savo padonis, „sątaika“, kada visi gauda ausimis tą žodi, idant jam netikėti, tose dienose karalius Humbertas prasarė: „perniek tokia sątaika, kuri apsmeigta deigineis!“ Ar tai reikia didesnio patvirtinimo, kad nier ką tikėti sątakai, jaigu pats valdonai jai netiki?

Sątaika, užlaikoma tiktai dideliomis armėjomis, pagerintais ginklais, rodosi, pradeda jau visiems nusibosti, įpacz-gi liūmams neturtingiems. Tas dalykas visai aiskus: sunkus ekonomiszkas padėjimas visada skaudžiaus atsiliepia ant tu, kurie nieko neturi. Priesz szindieniszką militarizzką *regime'a* garsei prieszinasi neturtingieji. Teisybė — ne visados ir ne visur noras ju iszpildomas ir protingas, bet lygei negalima užginti, kad padėjimas dirbancziuju yra sunkus ir nenormalizskas. Bet kaip prie szendieniszku iszlygu pagerinti anu buvį? — tai klausymas ant kurio sunku yra iszrasti szioki tokį, parentą ant tvirtu pamato, atsakymą. Prisižurėkime, ar valstijos szendien turi laiko pamislyti apie savo vargdienius.

Francijos respublika trusiasi ir stato visas savo pajiegas, idant pastoti kelią cezarizmu, kurs esybėje Boulanger'o isztolo grumoja. Istabus žmogus tas Boulanger! Jenerolas, nemestas karės ministras, apszauktas visoje Francijoje už žudytoją respublikos, iszjūktas, sutremptas — szendien iszrinktos

didumu balsu ant Paryžiaus deputato! O kas dar įstabiausias, tai jo priešai laikė, ant galo, jo pusę. Respublikoje gauna viršų tas, kurį visi skelbė norineji nužudyti respubliką, o tikras republikanas, Jacques, turi trauktis! Kas tai butu? Ar tai Francija nedaug dar iki respublikai? Ne tas dalyks, tik viena — republikonai, nors matė, kad Bulanger painiojasi jiems po koju, nors jautė, kad jis stos su jais akis į akį ant iszrinkimu, žiurėjo ant Boulanger'o isz augszto ir netikėjo, kad jis galėtu pergalėti kokį nors isz republikonu; dėl to jie neturėjo sav pasirinkę tinkancio kandidato ir kada prireikė — pastatė Jacques'a, turintį, kaip sako francuzai, tiktai vardą, o pravardės ne, t. y. žmogų, kurį mažai kas pažinojo; kas galėjo dūti savo balsą už tokį? žinoma, garsus Boulanger apveikė jį. Antra — szendieniszkos respublikos laivas teko į rankas žmoniui. ne mokancziu irklais valdyti, tik mankancziu ją; tai-gi sualsinta ir apalpus respublika pūla į glebį to, kurs ją gali sujudinti ir atgaivinti nū apalpimo. Vienok isz visko matyt, kad Boulanger ne pats kyla augsztyt, tik jį kiti kelia. Greicziaus monarchistai, pasistatę Boulanger'ą priešais, eina žasele prie atgaivinimo monarchijos. Už ką-gi jie butu taip užpykę ir skundes ant balanžistu, kada jie. po iszrinkimui, apgarsino manifestą Boulanger'o, buk jis norįs tik respublikos ir szaukia visus glautis prie jo pusės? Kur ne pyks! įkiszo tiek pinigų dėl paspyrimo Boulanger'o dalykūse monarchijos, o jis szendien ką kitą garsina. O gal but ta visa komedija balanžistu su monarchistais yra tik vylis dėl sutraukimo kontūdaugiausai į savo pusę — o tada juk lengviaus yra dasiekti mierį. Kaip Francija iszbrīs isz szendieniszko savo padėjimo? Ar tik ne paantrįs to, kas buvo szimtas metu atgal?

Austrija. Dar tvirtai laikome tragediją, kuri patiko Hohenzollern'us; dar ne pasibaigė dėl žmonijos geduliu laikas mirus Fridrich'ui III., ciesoriui-filozofui; dar girdėt dejavimai, nustojus valdono-geradėjo, kurs per 100 tik dienu savo valdžios, prislėgtas sunkia liga, spėjo įkvėpti žmonijai viltį geresniu laiku, laimės laiku — filozofas — muczelninkas suprato ir atjautė žmonijos sopas ir troszko jas iszgydyti. Szendien panaszi tragedija aplankė Habsburg'us: Sausio 30. dieną archikunįgaiksztis *Rudolfas*, Austrijos sosto įpedinis, pats perkirpo savo gyvastį. Gimė 1858 m.: mokinosi pas garsiausius karumenės žiniunus ir svietui žinomus profesorius universiteto; labiausei pamyľėjo gamtos mokslą, kuriam tarnavo ik paskutinei dienai savo gyvasties, pats raszinėdamas ir szialpdamas moksliszkus dalykus; pasiliko priglobtoju universitetu, tapo filozofijos daktaru ir . . . . . jaunas dar ir nū visu mylimas, pats savę nužudė!

Taik tik smertis ir neužkenczia ant žemės valdonu-filozofu! Nežinoma, koks but buvęs isz mirusio *Rudolfo* valdonas, nes visi pripažinstą, kad jis mokslu labiaus milėjo, nei kaip karumenę, ir apie mokslu dalykus rupinosi, nekaip apie politiką, bet gailėstis abelnos, kokia paliko placziame sviete, aiszkei rodo, kad tas žmogus turėjo didelę vertę.

Apie priežastį *Rudolfo* smerties klaidžioja daugumas visokių patarlingu žiniu ir plauszkimu; dėl togi, pakol nežinosime tikros teisybės, užtylėkime.

Įstabus dalykas! beveik visi Rudolfai isz Habsburg'u giminės mire jaunais arba nelaimingai. Dėl to jau nū 500 metu anie vienas isz Habsburg'u ne davė ant krikszto vardo Rudolf. Rudolfas IV., vienas isz labiausei apszviestu to laiko valdonu, įrengtojas Viennos universiteto, numirė Milan'e 26 metu. Rudolfas, sunus pirmojo Rudolf'o Habsburg'o mirė netikėtai 1290 m. Rudolfas III., sunus ciesoriaus Alberto, mirė 27 metu, vos spėjęs užimti sostą. Rudolfas II., sulaukęs 60 metu, mirė nū galvos sumiszimo.

Politika virszesnė už žmogaus artymiausius jausmus. Dar szermenu varpai nenutilo, o jau politika klausia: kas bus įpediniu Austrijos sosto? Jaunesnis ciesoriaus brolis, Karolius Ludvikas, atsisakė nū sosto, kuri pavedu savo vyresniamjam suni Franciszkui d'Este tas vėl, turėdamas kunįgaiksztystę su gauseis milijonsis, atidūda sostą savo jaunesniam broliui;

kiti sako, kad likusi naszlė, Stefanija, lauke užgimimo sunaus o dar szneka, kad ir pats ciesorius sulaukęs įpedinį. Tokiu budu Austrijos karuna kabo ant penketo galvu. Tai-gi sunkus Austrijos padėjimas szendien, o ryt, gal bus dar sunkesnis. Kad but gyvas *Rudolfas*, kurį visos sukrautinės Austrijos dalyk labai myľėjo, butu laimingai valdęs, mirus tėvui. O kaip valdys tie įpedinei, kurie arba negalėjo, arba ne spėjo dar, arba tingėjo užsipelnyti visos Austrijos simpatija?

Tokiose sunkiose dienose prisideda dar maisztai vidurinoso valstijose, o isz priežasties nauju karumenės įstatu. Austrija, viena — nori padidinti skaitlių kareiviu ant 1 milijono, antra — labai apsunkino einanczią į augsztesnius mokslus jaunūmenę: iksziol kiekvienas, pabaigęs gimnaziją, arba realiszką mokslavietę, tarnavo karumenę 1 metus ir prietam galėje sykiu vaikszczioti į universitetą, o sukakus metams, iszdūdavo egzaminą ir tapdavo aficieru. Nauji įstatai uždraudžia universitetą laike karumenės, ir tie, kurie po metu neiszdūs egzamino ant aficiero, turi tarnauti dar 1 metus glitoje. Jaunūmenė kyla priesz naujus įstatus, o įpacz vengrai, kuriems taip-gi tapo užginta vartoti ant egzamino vengriszką kalbą. Budapeste kasdien demonstracijos. Įnirszimą vengru suprantamas; iksziol Vengrija buvo valstija valstijoje, turėjo savo tiesas ir, galima pasakyti, dalinosi valdžia iszvienu su Austrija — o czia szendien nori iszplėszti tas, tiesas! Žinia apie *Rudolfo* smertį lyg numalszino vengrus ant keliu dienu, bet kas bus toliaus, jeigu nauji įstatai nebus atmainyti, to dar szendien nuspręsti negalima.

Pernyksztis **Italijos** budžetas užsivėrė deficitu, iszneszancziu apie pusantro szimto milijonu lyru; užmanytas-gi ant szio meto ligei baigiasi deficita 80 mil.; iki galui metu dar gal pasididins neužmatomais reikalais. Daugiausai pinigų, žinoma, ēda dar militariszki reikalai; sunkieji jie pūla ant sprando gyventoju ir taip neturtingos valstijos — bet ar-gi galima yra paliauti dauginti spēkas apginimo, kada aplinkinei jas daugina? Isz szirdies gal kalbėjo karalius Humbertas, peikdamas sątaiką parentą ant ginklu. Bet kaip-gi permaintyti ant kitokios? ant užsitikėjimo, jog jį ir kiti už geresnį ir reikalingesnį turės! Prieszginimai sątaikos draugystės susidėjusios daugiausai isz partiju darbininkiszku, kurioms militarizmas skaudziausias, rodo tiktai, reikalai darbininku ēsą, bet pati draugyste neiszranda tikru keliu pagerinimo szendieniszko padėjimo. Susirinkimūse savo sąnarei draugyste nesykį garbino Franciją, bet garbinimas tasai, kaip-gi pagerins padėjimą nors ekonomiszką Italijos? Ar-gi Francija, kuri ne nū szendien ciszkei rode savo prieszingumą ir vaikė laukan nū savo rubežiu darbininkus Italijonus, iszties szirdingai ranką nors dėl darbininku Italijos? — vargei! Paskutinei telegrafiszki pranezimai apgarsino jau apie darbininku maisztus, be darbo esancziu, Ryme; karalius Humbertas paliepė p. Crispi pasirupinti apie pajieszkojimą darbo bedarbiams. Lengva paliepti, bet sunku paliepimą iszpildyti: dūti darba bedarbiams, t. y. pradėti kokius nors darbus, o dėl to reikalingi pinigai, kuriu ir taip niera valstijos kasose.

Rusijoje, kaip ir pirma, garsei traukesi per ultra-tautiszkus ir patriotiszkus rusiszkus laikraszcius siundymai ant svetimū savo gaivalu, įpacz sziandien ant gaivalu, apsėdusius Baltjuriu pamarius. Pirma daugumas Latviu ir Estu drange su Rusais ējo priesz gyventojus vokiszkos kilmės, sziandien jau rusiszki laikraszcei pradeda siundyti ir senesniausius savo tarnus: „*Moskovskija Viedomosti*“ aiszkei sako, Rusija karaujanczia su vokiszka kultūra ne dėl to, idant vietą Vokiecziu užimtu „koki ten“ Estai, bet, idant vietą lygei Vokiecziu, kaip ir Estu, Rusai užimtu. Tvirtybė Vokiecziu stovi ant ju apszvaistos; idant tai apszvaistai kelius apsunksinti, kaip praneza „*Leipziger Zeitung*“ nuspręsta jau užverti Dorpatu universitetą ir įvesti svetimą kalbą veikiaus pirmamokslėsna. Pagal paskutinius pranezimū Emiras Afganisto, Abdurrahman, dėl gaudymo ēsanczio ant rusiszkos teritorijos Iszak-Chano, sutraukė isz parubežio 30000 kareiviu, paragino ir Emirą Bucharos eiti prieszais Rusiją; ans vienok pakvietimo ne priėme. Porą metu atgal tok-sai ju sutraukimas kareiviu Afganiszku buvo prieszasczia mu-

szio su Rusais Komarovo prie upės Kuszko. Dabar lygei iš tokio susiartinimo nedraugišku kareivių gal išpulti nesutikimai didesni ne tikai su Afganais, bet ir su stojančia už jės Anglija.

Vokietijoje iš militarizku reikalu yra paliepiamas padauginimo artilerijos ant 5000 glitiniu; teisybė, kaip garsina paliepiamas, padauginimas tasai žada pasidaryti be padauginimo rekrutizsko kontingenso, t. y. tinkancei su nusprestu septinatu apie kontingensą. Kolonijizski dalykai netikėtai painiojasi, patraukdami aukas pinigizskas ir žmogizskas. Muszei su Arabais rytinėse pakrantėse tankei atsitinka. Atsirado ir naujas klaušymas Samoa iš priežasties pagelbos, dūtas karaliu Malatoa, kurio nekenczia gyventojai salu, apsirinkę sav karaliu Mataafo. Atsitiko ir muszi, kuriame išžengė iš eilės pora deszimcziu Vokiecziu, nės, žiurint ant skaitliaus buvusiu muszyje, matyt susitikimas buvo labai krauliejingas. Dėl įvedimo sątaikos vokizskas konsulis norėjo paimti tūm tarpu salu redą, bet tasai dalykas pagimdė karsztą prieszgynumą Suvienytu Valstiju Sziaurinėš Amerikos, kurios drauge su Vokietiju ir Anglija užima protekciją salu; pagal sutartę, visi protektorei prižada neutralystę salu, rėdas-gi vokizskas prieszintus uždėjimams sutartės tu valstiju, dėl to-gi ir iš ministerijos svetimu dalyku išsižstas tapo paliepiamas vokizskam konsuliui ant Samoa stoti nū redo.

Anglijoje. Salisbury, kaip senei, taip lygei ir dabar, tikrai geidžia susiartinimo su Vokietija, nės tūm dalyku stipriausei užtikrintu savo sziaurinius Indijos rubežius, priesz besotystę Rusijos: Bet tikram susiartinimui daugel daigtu prieszinasi: Užpūlinėjimai tulu laikraszcziu ant ciecoriaus Frideriko, prova Geffkeno, atsitikimas su Morier'u — viskas ta labai szalina Angliją nū Vokietijos. Atsitikime ant Samoa Anglija norėjo susitaikinti su Vokietija; kaip girdėti, bene ir buvo sutarta, kad Vokietija užims salas Samoa, o Anglija už tai gaus patikrinimą užimti Havai; bet priesz tokią sutartę davė savo balsą anglizskos kolonijos Australijoje, kurios nesykį jau norus ir naudą metropolijos atkreipė.

Valstijoje **Balkan pussalės** verda. — **Serbijos.** Milan's gelbėjo savę tikrai permaina konstitucijos, kūm gal tūm tarpu nutildė szauksmus besididinančio skaitliaus nesutinkančių. Ar permaina konstitucijos rasis toke, ar-gi toje konstitucijoje yra tikrai pradžia permainos politikos Serbijos — tolesnis laikas parodys.

Permaina gabinetu **Rumunijoje** taip-gi nutildė ant sykio senesnius prieszininkus seniaus pūlusio gabinetu Karpo ir dinastijos.

Labiausei-gi verda **Bulgarija**, bet, teisybė, apie tą virimą sunku yra išgriebti. Padėjimas Koburgo bene iš tikro netvirtas. Nesenei buvo atsitikimas priežasties paparczio i kurį, drauge su Bulgarijos herbu pridėjo ir Koburgo herbą kas labai nepatiko Bulgarams. Jaigu neatsitiko maiztas, tai dėl to tikrai, kad papartis iš sykió tapo nuimtas, paskui-gi kada jį velei išzstate, jau gyventojai piktumą užmiršo.

Belgijos. Karalius Leopoldas užtvirtino skolu užtraukta savvaldiszka, lygziolaik, tiktai po personizska globa karaliaus Leopoldo šanzcija Kongo ir tūm pacziu, toji valstija stojasi belgizska kolonija. Nor lygziolaik savvaldiszka Belgija turi užtikintą neutralystę, bet padėjimas jos toksai, kad, laike karės Vokiecziu su Franciją, neutralystė ne galės užsilaikyti, jaigu valstija neturės didelės armijos; bet padidininui jos, dėl ko reikia ir pinigų, prieszinasi tautos siuntinei. Nors padidininimo armijos iki 150000 geidžia ir karalius Leopoldas, bet siuntinei neranda išpildymą to noro galingu. Dėl padidininimo galybės valstijos, kaip išzreiszkia kalboje savo karalius, geidžia jisai, idant sunkeme padėjime sziantieni-zkam ne augtu nesutikimai tarp Wallonu ir Flamandu.

Nelaimės laike kyla kurstymai ir nesutikimai visur, išskyrus gal Lietuvius; taip lygei nitilo kyrszinimai politizskos europeizsku valstiju ant sykio, kada pasiekė dabar badas gyventojus **Chinu** paupinūse Geltonosios upės, kuri išsiveržus

išz krantu, išznaikino kaimus ir laukus. Milijonai gyventojų su visūmi badą kenczia, neturėdami ką į burną įdėti ir stogo — kur prisiglausti. Kantone ir kitėse miestūse susidėjo išz europėizszku ir vietiniu gyvent ju komitėtas, renkantiejie ir nezszantiejie pagelbą badą kencziantiems. Toks komitetas tapo įsteigti Londone ir kitėse didesniūse Anglijos miestūse. Supratimas svetimu kšmu, pagelbos ranka išzmingintą padūta nelaimės laike, vienija užsitikėjime ir simpatija visokiu gaivalu kitose dalyse svieto dėl Anglijos, kūm nei viena kita tauta pagisirti ne gali.

Isz produktizsku turgaviecziu.

Kalėdu laikas ir pokalėdinis visur apstabdė prekystę javais, per ką ir prekės laikosi ne augstos. *Peterburge* už kvieczius (10 pudu czetvert) pagal gerumą ir veislę mokoje po 10—11 rbl., už menkesnius po 7—7,50 kap.; rugėi (9 pudai czetvert.) 5,90—6 rbl.; menkesni (8 pud. czetv.) 5,50—5,80; avizos (6 pud. czetv.) 3,50—4,50; miežei geresni (8 pud. czetv.) 7,30—8,40, poczarinei 5,75—6,50; sėmens po 12,50 kap.; miltai ruginei 5,50—7,10, krūpos 21,50; cukrius geresnis 5,75, menkesnis 5,55, cukrinė smiltis 4,65; nafta 1,20; sviestas po 9,90—10,00; kava brazilinė 17,00—18,50, išz Triliadat 18,50, Portorico 20,50, Ceilon stambioji 24,00, Mokka 28,00. *Revel'je* rugėi 70 kap. pudas, avizos pagal veislę ir gerumą 59—82 kap. *Rigoje* kviecziai 1,00—1,12; rugėi 66—67 kap., avizos 59—60 kap.; miežei 70—78 kap.; linai po 34—35 rbl. už berkovcą (10 pudu); sėmens kanapinės po 92—93 kap. pud. drėgnai pakultu ir po 1,03 kap. už džiovintas, (valaknu kanapiniu ne jieszko); sėmens linu po 131 kap. už pudą, o druenskiniu po 126 kap. *Libavoje* kviecziai 1,10—1,15; rugėi 66—67 kap.; avizos 59—63; miežei 60—75 kap. *Vilniuje* rugėi po 72 kap. pud.; avizos 51 kap.; miežei 56 kap.; žirnei 72 kap.; griakai 76 kap.; kviecziai 97 kap.; svaras jūdos dūnos 2 kap., pusbaltės 2½, o baltos 3½ kap.; mėsa jautėna po 9 kap.; sviestas 29 kap.; pudas ruginiu miltu geresniu 1,17 kap. vidutiniu 1,05 kap. menkesniu 87 kap.; svaras cukraus 13 kap. *Malėtai* — varis kaukazizskas 16 rbl pudas; blekė varinė 18 rbl; cinas „Banca“ 47 kap. svaras; szvinas 7—7½ kap. svaras; cinkas plytose 3,85, blokūse 11,15; antimonas 25½ kap. svaras; nikelis 1,80 svaras. *Odessoje* kviecziai 85—96 kap. geresni po 103—107; rugėi 64 kap.; miežei 57 kap. *Vitebske* rugėi 55 kap.; miežei 55—58; žirnei 60 kap.; sėmens linu 100—120, valaknos 3,50 kap. pudas. *Kobrinuje* ir *Gartėnise* kviecziai 84—105; avizos 55 kap.; miežei 65—70; sėmens 1,35—1,40. *Varsavoje* kviecziai 84—105; rugėi 62—70 kap.; avizos 58—72; miežei 65—75 kap. *Londone* kviecziai pagal gerumą, veislę ir vietą išz kur ateina: Peterburginei ir Samarka 1,21. Saksonka 1,22, Kubanka 1,24, Danziginėi 1,28—1,41, Karakuczinei 1,17—1,38; Amėrikanka num. 2. 1,34, Bombijinei 1,31; avizos (320 sv. kvarteris) 77—80 kap., (304 sv. kvart.) 73—74; miežei 77—79; 150 kreditiniu kap. *Marsilijoje* kviecziai ber Dianskinei 1,21, Azovinei 1,15, Sevastopolinei 1,15, Nikopolinei 1,15, Odesinei 1,10, Vengrizzki 1,16, Sandomierka 1,20; avizos 78 kap.; miežei 73 kap.; 1,50 kreditiniu kap. *Genua* — kviecziai 1,26—1,30; rugėi 73 kap.; avizos 78 kap.; miežei 80 kap. *Amsterdame* kviecziai ant kovo 1,12; rugėi 77—78 kap.; 1,51 kredit. kap. *Berlyne* kviecziai 93 iki 1,15; rugėi 74—82; avizos 73—93; miežei 85—92; pinigai 1,51 kap. kredit. *Danzige* kviecziai 1,04—1,09; rugėi 65—72 kap.; miežei 69—88; pinigai 1,51½ kap. kredit. *Karaliaucziuje* kviecziai (maizs) 86—1,30; rugėi 57—66; avizos 56—60; miežei 58—66 kap.; pinigai 1,51½ kap. kredit. *Nez Vorke* kviecziai 1,17—1,20.

Kasztas frachtu už pervežimą pudo grudu vandeniu keliu ir asekurancija kreditinėse kapeikose.

Nū *Revelio* į Londoną kviecziai frachtu 5,41 kap., asekurancija 1,14—6,55; į Amsterdamą frachtu 6,08, asek. 0,98—7,06; į Stetiną frachtu 4,59. Rugėi išz *Revelio* į Amsterdamą fr. 5,81, asek. 0,68—6,49; į Stetiną 4,59. Avizos į Londoną fr. 6,50, asek. 0,66—7,16; į Amsterdamą fr. 7,29; į Stetiną fr. 9,51. Miežei į Londoną fr. 5,71, asek. 0,70—6,40; į Amsterdamą frachtu 6,41; į Stetiną fr. 4,82. Išz *Rigos* niera dabar navigacijos. Išz *Karaliauczius* į Londoną; kviecziai fr. 6,45, asek. 0,81—7,26; avizos fr. 7,90, asek. 0,47—8,37; miežei fr. 6,76, asek. 0,50—7,26. Išz *Odessos* kviecziai į Londoną fr. 11,80, asek. 1,63—13,4; į Marsiliją fr. 7,32, asek. 0,71—8,03; į Genuą fr. 7,32, asek. 0,76—8,08; į Amsterdamą fr. 12,20, asek. 1,40—13,60. Rugėi į Genuą fr. 7,52, asek. 0,46—7,98; į Amsterdamą fr. 12,55, asek. 0,97—13,52. Avizos į Londoną fr. 15,23, asek. 0,94—16,17; į Marsiliją fr. 9,45, asek. 0,49—9,94; į Genuą fr. 9,45, asek. 0,48—9,93; į Amsterdamą fr. 15,75. Miežei į Londoną fr. 12,51, asek. 1,00—13,51; į Marsiliją fr. 7,77, asek. 0,46—8,23; į Genuą fr. 7,77, asek. 0,50—8,27; į Amsterdamą fr. 12,97. Pervežimas grudu gelezinkelio nū *Aleksandravo* į Berlyną su visais mokeszciais išznesza 1600 markū už vagoną, kuriame telpa 610 pudu, arba po 12½ kap. kredit. už pudą.

Muzika.
Sėjau rutą sėjau mėtą.*)

Padavė Varpetis.

Islėto.

Sė - jau ru - tą sė - jau mė - tą Sė - jau le - li - je - lę Sė - jau sa - vo jau - nas die - nas kaip ža - lią ru - te - lę.

Dygo ruta, dygo mėta,
Dygo lelijėlė.
Dygo mano jaunos dienos.
Kaip žalia rutelė.
Laiszcziau rutą, laiszcziau mėtą,
Laiszcziau lelijėlę,
Laiszcziau savo jaunas dienas,
Kaip žalia rutelė.
Augo ruta, augo mėta,
Augo lelijėlė,
Augo mano jaunos dienos,
Kaip žalia rutelė
Noko ruta, noko mėra,
Noko lelijėlė,
Noko mano jaunos dienos,
Keip žalia rutelė.
Skyniau rutą, skyniau mėtą,
Skyniau lelijėlę,
Skyniau savo jaunas dienas,
Kaip žalia rutelė.

Ir ateina bernuželis
Su plieno dalgelio,
Ketin kirsti jaunas dienas,
Kaip žalia rutelė.
Kirto ruta, kirto mėta,
Kirto lelijėlė,
Kirto mano jaunas dienas,
Kaip žalia rutelė.
Griebiau rutą, griebiau mėtą,
Griebiau lelijėlę,
Griebiau savo jaunas dienas,
Kaip žalia rutelė.
Vyto ruta, vyto mėta,
Vyto lelijėlė,
Vyto mano jaunos dienos,
Kaip žalia rutelė.
Vežė ruta, vežė mėtą,
Vežė lelijėlę,
Vežė mano jaunas dienas,
Kaip žalia rutelė.

O ja gerą vyrą gausiu,
Dievui dėkavosiu,
O ja kokį laidokėlį,
Per amžėlį verksiu.
Nesirupink, mergužėle,
Burnelės ne prausi,
Nusiprausi, mergužėle,
Graudžiams aszarėlems.
Nesirupink, mergužėle,
Rankszlūszzciu neszlūstysi,
Nuszlūstysi rankovėle,
Ar - gi suskubėsi.
Nesirupink, mergužėle,
Galvos ne szukūsi,
Szukūts tavo geltas kasas
Bernelis nageleis.
Nesirupink, mergužėle,
Zlugtelio ne skalbsi,
Nuskalbs tavo mārzzkinėlius
Ant baltu peteliu.

*) Szita daina dainūjama „Didvakaryje“ (priesz veselija), rėdant kvieslį.

Isz bulletino meteorologiszkos Vilniaus observatorijos.

Nū 15. d. siekio 1888 m. iki 15. d. sausio 1889 m.

	Temperatura	Maximum.	Minimum.
prie drėgnumo	— 4,4°	10 d. sausio 1889 m. 9. val. vakare	— 18,8° 2. d. sausio 1889 m. 7. v. ryto.
barometro	8,5°	"	75
szalies ir greitumo vėjo	758,4	"	769,5
debesu	O. 3	"	NW. 3
Dregnumas	5. St.	"	N. 10
prie temperaturos	100	9. d. sausio 1889 m. 9. val. vakare	78 12. d. sausio 1889 m. 1 v. p. p.
barometro	— 11,8°	"	— 6
szalies ir greitumo vėjo	757	"	763,4
debesu	SW. 3	"	OOS. 5
Barometras	O.	"	1 Ci. St.
prie temperaturos	769,8	4. d. sausio 1889 m. 7. val. ryto	755,8 10. d. sausio 1889 m. 7. v. ryto
drėgnumo	— 16	"	— 10,8
szalies ir greitumo vėjo	90	"	90
debesu	S. 3	"	O. 4
Szalis ir greitumas vėjo	N. 10	"	N. 10
prie temperaturos	OOS. 9	26. d. siekio 1888 m. 1. v. po piet.	O. 9. d. sausio 1889 m. 7. v. ryto
drėgnumo	— 10,3	"	— 16,4
barometro	59	"	91
debesu	761,1	"	758,2
	NCu.	"	2 St.

Telegramai, gauti pirmą dieną Kalėdu, rodo temperatūrą kitur:

Maltoje	+ 16
Palermoje	+ 15
Ryme	+ 14
Atenūse	+ 13
Konstantinopolyje	+ 10
Archangelske	— 31
Maskvoje	— 28
ant Sachalino	— 25
Peterburge	— 23
Dorpate	— 20

Telegramai-gi, gauti per Naujus metus, rodos:

Maltoje	+ 14
Palermoje	+ 12
Neapolyje	+ 11
Atenūse	+ 10
Irkutske	— 38
Maskvoje	— 21
Archangelske	— 17

Iszdūdamas kaszta susivienyimo Lietuvos inteligentu. — Atsakantis redytojis: Martynas Jankus Bitėnūse per Lompėnus. Spaudinta pas Ernestą Weyerį Tilžėje.